

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

«Οι Ελληνοαλβανικές σχέσεις και η δύσκολη πορεία της Αλβανίας προς την ΕΕ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημήτριος Σταματίου

Αθήνα, 2020

Τριμελής Επιτροπή

Κώστας Α. Λάβδας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Μαριλένα Κοπά Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Χαρά Καραγιαννοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright© Δημήτριος Σταματίου, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Η παρούσα διπλωματική εργασία
είναι αφιερωμένη
στην οικογένεια μου που με στήριζε
και περισσότερο στον υιό μου Μιχάλη
που βιάστηκε να έρθει στη ζωή μας
αλλά απέδειξε ότι είναι μαχητής.*

Συντομογραφίες

- UNRRA: United Nations Relief and Rehabilitation Administration (Οργανισμός Περιθάλψεως και Αποκαταστάσεως των Ηνωμένων Εθνών)
- SEECF: South-East European Cooperation Process (Διαδικασία Συνεργασίας Νοτιοανατολικής Ευρώπης)
- SHIK: Shërbimi Informativ Kombëtar (Υπηρεσία Πληροφοριών Αλβανίας)
- MWL: Muslim World Leafue (Μουσουλμανική Παγκόσμια Λίγκα)
- WAMY: World Assembly Muslim Youth (Παγκόσμια Συνέλευση Μουσουλμανικής Νεολαίας)
- TWRA: Third World Relief Agency
- ΑΚΕ: Αλβανικό Κόμμα Εργασίας
- ΑΠΠ: Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος
- ΒΠΠ: Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος
- ΔΑΣΕ (τόρα ΟΑΣΕ): Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (τόρα Οργανισμός)
- ΔΚ: Δημοκρατικό Κόμμα (Αλβανίας)
- ΔΚΑ: Δημοκρατικό Κόμμα Αλβανίας
- ΔΕΕΕΜ: Δημοκρατική Ένωση Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας
- Ε.Δ.Τ.Ο: Ειδικό Δελτίο Ταυτότητας Ομογενούς
- ΕΕΜ: Εθνική Ελληνική Μειονότητα (Αλβανίας)
- ΕΚΑ: Εργατικό Κόμμα Αλβανίας
- ΕΣΟΑΒ: Το Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων
- ΗΕ: Ηνωμένα Έθνη
- ΚΕΔΑ: Κόμμα Ένωσης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ΚΚΑ: Κομμουνιστικό Κόμμα Αλβανίας
- ΚΚΣΕ: Κομμουνιστικό Κόμμα Σοβιετικής Ένωσης
- NATO: North Atlantic Treaty Organization (Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου)
- ΝΔ: Νέα Δημοκρατία
- ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
- ΣΚ: Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλλαν στην εκπόνησή της.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέπων καθηγητή μου, Καθηγητή Κώστα Α. Λάβδα, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε εξ' αρχής, αναθέτοντάς μου το συγκεκριμένο θέμα, την επιστημονική του καθοδήγηση, τις υποδείξεις του, και την εκπαιδευτική του επιρροή καθ' όλη τη διάρκεια.

Τις ευχαριστίες μου εκφράζω και στην Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μαριλένα Κοπά και Επίκουρη Καθηγήτρια Χαρά Καραγιαννοπούλου, που δέχτηκαν να είναι μέλη της τριμελούς επιτροπής αξιολόγησης της μεταπτυχιακής εργασίας.

Επιπλέον, ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στον Δρ. Χαράλαμπο Μπουμπαγιατζόγλου για τη συνεχή υποστήριξη και καθοριστική βοήθειά του και το αμείωτο ενδιαφέρον που έδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας.

Τέλος, θα ήθελα εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου, τη σύζυγο μου Ασημίνα και την κόρη μου Κατερίνα, για όλη τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την κατανόησή τους, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες.....	5
Ευχαριστίες	7
Περιεχόμενα	9
Περίληψη.....	11
Εισαγωγή.....	13
Κεφάλαιο Πρώτο: Κομμουνισμός στην Αλβανία	15
1.1 Ιστορική Αναδρομή Αλβανικού Πολιτεύματος.....	15
1.2 Το Κόμμα στα Κομμουνιστικά Κράτη.....	15
1.3 Σχέσεις με Κομμουνιστικά Κράτη	17
1.3.1. Σχέση με Γιουγκοσλαβία.....	17
1.3.2 Σχέση με ΕΣΣΔ.....	18
1.3.3 Σχέση με Κίνα.	22
1.3.4 Σχέση με Ελλάδα.....	23
1.4. Πεπραγμένα Κομμουνιστικού Κόμματος στην Αλβανία	24
Κεφάλαιο Δεύτερο: Ο Εκδημοκρατισμός της Αλβανίας.....	27
2.1 Τα κύματα της Δημοκρατίας.....	27
2.2 Η Κατάρρευση του Κομμουνισμού στην Αλβανία	29
2.3 Η εμφάνιση του Πολυκομματισμού	30
2.3.1 Ίδρυση Ανεξάρτητων Κομμάτων	30
2.3.2 Οι πρώτες εκλογές 1991	30
2.3.3 Το σύνταγμα του 1991	31
2.3.4 Η Νίκη του Δημοκρατικού Κόμματος.....	32
2.4 Η περίοδος 1992-1996.....	34
2.5 Η Συμβολή της Ελλάδος στη Μεταπολιτευτική Αλβανία.....	35
2.5.1 Διπλωματικές Σχέσεις.	36
2.5.2 Οικονομικές Σχέσεις.	37
2.5.3 Στρατιωτικές Σχέσεις	38
2.6 Ζητήματα Τριβής Σχέσεων.....	40
2.6.1 Ελληνική Εθνική Μειονότητα και Αλβανικός Εθνικισμός.	40
2.6.2 Οι Μεταναστεύσεις του 1991 και 1997.....	42
2.6.3 Το ζήτημα της Άρσης του Εμπολέμου και η Υφαλοκρηπίδα.....	43
2.6.4 Η Αυτοκέφαλος Ορθόδοξος Εκκλησία της Αλβανίας.....	44
2.6.5 Η Τουρκόφιλη Αλβανία	46
Κεφάλαιο Τρίτο: Η Νέα Αλβανία	49
3.1 Η Αλβανία στο τέλος της Χιλιετίας	49
3.2 Η Αλβανία του Έντι Ράμα.....	49
3.2.1 Αναβάθμιση Ελληνοαλβανικών Οικονομικών Σχέσεων.....	50
3.2.2 Ενέργειες για τις διαχρονικές διαφωνίες.	51

3.3 Προσδοκώμενα οφέλη από τον εξευρωπαϊσμό	53
3.4 Αγκάθια στην Είσοδο για την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	53
Συμπεράσματα.....	57
Πηγές - Βιβλιογραφία.....	59
Πηγές.....	59
Νόμοι.....	59
Ιστοσελίδες.....	59
Βιβλιογραφία.....	63
Ελληνόγλωσση.....	63
Ξενόγλωσση	64
Υπεύθυνη Δήλωση περί μη Λογοκλοπής.....	66

Περίληψη

Αρχικά η παρούσα εργασία κάνει μια εισαγωγή για την κατάρρευση του σοσιαλιστικού καθεστώτος και τη ρήξη αρκετών χωρών με τη Σοβιετική Ένωση όπως και της Αλβανίας που θα αναλυθεί. Στα κεφάλαια της εργασίας μου που αρχίζουν με το 1ο κεφάλαιο, που τιτλοφορείται «Κομμουνισμός στην Αλβανία» αναλύω το δρόμο που διανύθηκε από τη σοσιαλιστική Αλβανία με τα επιμέρους θέματα του λαμβάνει χώρα μία ιστορική αναδρομή στην περίοδο της Αλβανίας από τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι το έτος 1985, με αναφορές στις σχέσεις της Αλβανίας με τα άλλα ισχυρά κομμουνιστικά κράτη και την Ελλάδα ως γείτονα χώρα.

Στο 2ο κεφάλαιο, που τιτλοφορείται «Ο εκδημοκρατισμός της Αλβανίας» παραθέτω τα γεγονότα που αφορούν τη μεταρρυθμιστική πολιτική προσπάθεια και τη πορεία προς τον εκδημοκρατισμό, τα προβλήματα και τα μείζονα πολιτικά ζητήματα, το άνοιγμα προς τον δυτικό κόσμο και τη μετάβαση στην πλουραλιστική δημοκρατία και στην οικονομία της αγοράς. Με τον τρόπο αυτόν είχαν ως συνέπεια στην αύξηση των κοινωνικών εντάσεων και την «εχθρότητα» μεταξύ των κύριων πολιτικών δυνάμεων, το φοιτητικό κίνημα, το εν ισχύ σύνταγμα και γενικά την κατάσταση στη χώρα μετά τη νομιμοποίηση του πολυκομματισμού, περιγράφονται οι πρώτες εκλογές του 1992 και η πολιτική κατάσταση στη χώρα έως την εμφάνιση στην Αλβανική εθνική πολιτική σκηνή του κ. Ράμα Έντι ενώ στο τέλος παραθέτω τη συμβολή της Ελλάδος (διπλωματικά, οικονομικά, στρατιωτικά) στον εκδημοκρατισμό της Αλβανίας αλλά και τα μεταξύ τους γεγονότα που διατάραξαν και διαταράσσουν τις σχέσεις των δύο κρατών ως σημεία τριβής αναλόγως των πολιτικών σκοπιμοτήτων με έμφαση στο δάκτυλο της Τουρκίας..

Στο 3ο κεφάλαιο, που τιτλοφορείται «Η Νέα Αλβανία του Εντι Ράμα» περιγράφονται οι αλλαγές στις σχέσεις των δύο χωρών και πόσο έχει επηρεάσει τη πρόοδο των ενταξιακών εργασιών της Αλβανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο τέλος ακολουθούν συμπεράσματα για τις διπλωματικές ενέργειες που θα ακολουθήσουν οι δύο χώρες και την κατεύθυνση που πρέπει να λάβει η Αλβανία εάν όντως επιθυμεί να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Λέξεις κλειδιά: Αλβανία, ελληνοαλβανικές σχέσεις, ζητήματα τριβής, εκδημοκρατισμός, συμβολή

Greek-Albanian relations and Albania's difficult road to EU membership

Abstract

Initially this dissertation makes an introduction to the collapse of the socialist regime and the rupture of several countries with the Soviet Union as well as Albania, which we will analyze. In the first chapter, entitled "Communism in Albania", I analyze the path taken by socialist Albania with its individual themes takes place a historic review of the period in Albania from the First World War until the year 1985, with references to Albania's relations with the other powerful communist states and Greece as a neighboring country.

In chapter 2, entitled "The Democratization of Albania", I mention the events concerning the efforts on political reforms and the path towards democratization, its problems and major political issues, the opening up to the Western world and the transition to pluralist democracy and the market economy. In this way have resulted in increased social tensions and 'hostility' between the main political forces. The student movement, the constitution in force and in general the situation in the country after the legalization of multi-partyism, describe the first elections of 1992 and the political situation in the country until the appearance in the Albanian political scene of Mr Rama Edi while in the end I quote the contribution of Greece (diplomatically, economically, militarily) to the democratization of Albania but also the events between them that disrupted and disrupt relations between the two states as points of friction depending on the political aims with emphasis on Turkey's finger.

Chapter 3, entitled "Edi Rama's New Albania", describes the changes in relations between the two countries and how them have affected the progress of Albania's accession to the European Union. In the end, I draw conclusions about the diplomatic actions that the two countries will take and the direction Albania must take if really wants to join the European Union.

Keywords: Albania, Greek-Albanian relations, points of contention, democratization, contribution

Εισαγωγή

Είναι γνωστό ότι περί τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και τις αρχές της δεκαετίας του 1990 στις χώρες της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης κατέρρευσε το σοσιαλιστικό καθεστώς, με αποτέλεσμα το τέλος των παραδοσιακών σχέσεων αυτών των χωρών με τη Σοβιετική Ένωση. Αυτό υπήρξε μία μεγάλη πολιτική και κοινωνική αναταραχή, μη αναμενόμενη, όχι μόνο ως προς τη χρονική στιγμή που έλαβε αυτή χώρα, αλλά και ως προς την ταχύτητα με την οποία ολοκληρώθηκε.

Η ανατροπή των σοσιαλιστικών καθεστώτων αποτελεί το μεγαλύτερο ιστορικό γεγονός που σημειώθηκε στον κόσμο μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο. Χωρίς να χρησιμοποιηθούν όπλα σταμάτησε να υπάρχει το λεγόμενο Σοσιαλιστικό Μπλοκ, ενώ εξουδετερώθηκε μία από τις δύο υπερδυνάμεις, η Σοβιετική Ένωση. Με εξαίρεση την περίπτωση της Ρουμανίας, σε γενικές γραμμές η ανατροπή πραγματοποιήθηκε με ειρηνικό τρόπο. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων υπήρξε οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης να ακολουθήσουν την οδό της πλουραλιστικής δημοκρατίας και της οικονομίας της αγοράς. Νομιμοποιήθηκε δηλαδή ο πολιτικός πλουραλισμός και έγιναν ελεύθερες πλουραλιστικές και πολυκομματικές εκλογές, οι οποίες έφεραν σε αυτές τις χώρες νέες πολιτικές δυνάμεις, σε άλλες αριστερές και σε άλλες δεξιές, αλλά σε όλες, δυνάμεις με έντονες φιλοδυτικές τάσεις.

Άρχισε με αυτόν τον τρόπο στη δεκαετία του 1990 η μακρά και περίπλοκη μετακομμουνιστική περίοδος, αυτή από τον υπαρκτό σοσιαλισμό στον καπιταλισμό με πορεία άγνωστη στη μέχρι τότε ιστορία της κοινωνικής ανάπτυξης των χωρών αυτών. Η μετάβαση αυτή είχε και έχει ιδιαιτερότητες, που αποτελούν συνέπεια του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης κάθε χώρας, των πολιτικών, κοινωνικών και δημοκρατικών παραδόσεων, της ικανότητας των πολιτικών δυνάμεων, οι οποίες κλήθηκαν στην πολιτική σκηνή για να διαχειριστούν την εξουσία, καθώς και της "ωριμότητας" με την οποία οι δυνάμεις αυτές την καθοδηγούν.

Στην Αλβανία η μετάβαση από το μονοκομματικό στο πλουραλιστικό σύστημα υπήρξε σχεδόν παρόμοια με αυτή των άλλων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, αλλά με ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, την πλήρη έλλειψη δημοκρατικής παράδοσης και κουλτούρας, την αρνητική επιρροή μιας αυστηρής 50χρονης δικτατορίας και το αντικομμουνιστικό εκδικητικό πνεύμα, χαρακτηριστικό αρχικά δεξιών δυνάμεων, οι οποίες οργανώθηκαν μετά την ανατροπή του προηγούμενου καθεστώτος.

Επιπλέον με ένα ανεξάρτητο Αλβανικό κράτος, πολλοί εθνικοί στόχοι της Ελλάδας τέθηκαν υπό αμφισβήτηση, όπως: εδαφική επέκταση στη νότια Αλβανία, μια περιοχή που αποκαλούν οι Έλληνες ως «Βόρεια Ήπειρος», τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας που έμειναν έξω από τα σύνορα του ελληνικού κράτους, η άσκηση επιρροής στο νέο κράτος, και η προσωρινή εδαφική προσάρτηση ορισμένων ειδικών περιοχών στη νότια Αλβανία, μέρος των ορίων του ελληνικού «μεγαλοϊδεατισμού». Οι δημοκρατικές αλλαγές στην Αλβανία το 1990 ενίσχυσαν την εφαρμογή ορισμένων δικαιωμάτων για την ελληνική μειονότητα στην Αλβανία και η προώθηση αυτών ήταν ο κύριος στόχος της Ελλάδας στις διμερείς σχέσεις.

Σκοπός της εργασίας μου είναι να αναλύσω τη μακρά αλβανική δημοκρατική μετάβαση, ιδιαίτερα τις προσπάθειες για μεταρρύθμιση της αλβανικής κοινωνίας την περίοδο της προεδρίας του Ρ. Αλία (1985- 1991), τη θεσμοποίηση της δημοκρατίας και τη δραστηριότητα των πολιτικών δυνάμεων, πρωταγωνιστών της σημερινής ανάπτυξης, τα οποία ίσως αποτελούν τα σημεία καμπής που έχουν δημιουργηθεί στις σχέσεις της Αλβανίας με την Ελλάδα. Μια ιστορική σχέση που έχει αποδείξει ότι η ειρήνη είναι δύσκολο να επιτευχθεί και η ευκαιρία για συγκρούσεις είναι πάντα παρούσα.

Στο τέλος, τίθεται το ερώτημα αν η Αλβανία είναι ικανή και αν θέλει να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή προσπαθεί να εκμεταλλευτεί γεγονότα και καταστάσεις ατενίζοντας προς ένα διαφορετικό μέλλον.

Κεφάλαιο πρώτο Κομμουνισμός στην Αλβανία

1.1 Ιστορική Αναδρομή Αλβανικού Πολιτεύματος

Το πολίτευμα μετά την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν η «Εθνική Κυβέρνηση» του Ισμαήλ Κεμάλ, το 1912-1913. Ήταν εξαρτώμενη από τη διεθνής αναγνώριση του ως το «Βασίλειο της Αλβανίας» ενώ εμφανίζεται και ως «Πρώτη μοναρχία», (αυτό θα γινόταν μία από τις αιτίες της δραματικής απομάκρυνσης και απογοήτευσης του τοπικού άρχοντα της Αυλώνας από αυτό το τόπο που ο ίδιος είχε δηλώσει ως ανεξάρτητο). Στη συνέχεια τα έτη 1913-1914 ανέλαβε η διεθνής διοίκηση του Πρίγκηπα Βίντι ως «πρώτο προτεκτοράτο» μοναρχίας. Στην περίοδο του ΑΠΠ (1914-1920) ιδρύεται η «πρώτη αντιβασιλεία» που αντικαταστάθηκε από τη Γερουσία το 1920 έως το 1924. Το Κογκρέσο της Λουσινίας θέσπισε τη Γερουσία επιτυγχάνοντας ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού αλλά χωρίς να καταφέρει να τη διατηρήσει ως κυβέρνηση γιατί η «κυβέρνηση των ανταρτών» του Επισκόπου Φαν Νόλι είχε σχέδια για εγκατάσταση της ελευθερίας της πολιτικής και η εφαρμογή μιας σειράς μεταρρυθμίσεων, με κυρίαρχη την αγροτική και ήταν, αν και βραχύβια, μια πρώτη μορφή δημοκρατίας. Ακολούθησε η «Αλβανική Μοναρχία» (1925-1928) του Αχμέτ Ζογου, αρχικά ως πρωθυπουργός με κοινοβουλευτική, αλλά στη πραγματικότητα απόλυτη μοναρχία, και μετά ως βασιλέας. Την περίοδο 1928-1943 διμερείς συνθήκες και στη συνέχεια κατεχόμενο από τα φασιστικά στρατεύματα λειτουργούσε ως προτεκτοράτο της Ιταλίας και τα έτη 1943-1944 ως Αντιβασιλεία υπό ναζιστική κατοχή.¹

Στις 24 Μαΐου 1944, με την εμφάνιση της αντιφασιστικής επιτροπής, ιδρύθηκε η «Δημοκρατική Κυβέρνηση» ως κομμουνιστική αντιμοναρχική στάση και με επίσημο επικεφαλή ένα προεδρείο ανάλογο της κομμουνιστικής Γερουσίας ιδρύεται η «Λαϊκή Δημοκρατία της Αλβανίας» ή «Δεύτερη Δημοκρατία» ή «Λαϊκή Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Αλβανίας» έως το 1991. Από το 1995 έως σήμερα το πολίτευμα της είναι «κοινοβουλευτική δημοκρατία» με θεσμικό όργανο τον Πρόεδρο.²

1.2 Το Κόμμα στα Κομμουνιστικά Κράτη

Τα κομμουνιστικά συστήματα, χώρες που κυβερνώνται από κομμουνιστικά κόμματα, έχουν γίνει σπάνια. Στην Ανατολική Ευρώπη και τη Σοβιετική Ένωση, τα κομμουνιστικά

¹ Mirela Bogdani & John Loughlin, «Albania and the European Union», σελ 195

² <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BB%CE%B2%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1>

κόμματα καταψηφίστηκαν και έχασαν την εξουσία. Η Κίνα, το Βιετνάμ, η Βόρεια Κορέα και η Κούβα προσπαθούν να διατηρήσουν τον έλεγχο του κράτους από το κόμμα, αλλά και αυτές φαίνονται ώριμες για αλλαγή.³

Το «κλασικό» κομμουνιστικό σύστημα που θεμελιώθηκε από τον Lenin και αναπτύχθηκε από τον Stalin στη Σοβιετική Ένωση χαρακτηρίστηκε από τη ταύτιση ενός και μόνο κόμματος με τη κυβέρνηση και την οικονομία. Το κομμουνιστικό κόμμα δε κυβερνούσε άμεσα. Στην πραγματικότητα, επιτηρούσε, επέβλεπε και έλεγχε το ανθρώπινο δυναμικό των κρατικών και οικονομικών δομών. Τα μέλη, περίπου το 10% του ενήλικου πληθυσμού, ήταν επιλεγμένα από τους πιο ευφυείς, δραστήριους, και ενθουσιώδεις πολίτες. Οι περισσότεροι σοβιετικοί αξιωματούχοι κατείχαν δύο θέσεις, ως κυβερνητικοί λειτουργοί και ως μέλη του κομμουνιστικού κόμματος. Κάθε επίπεδο διακυβέρνησής είχε ένα ανάλογο κομματικό σώμα που πρότεινε υποψηφίους και καθόριζε τις γενικές γραμμές της κυβερνητικής πολιτικής. Στην κορυφή της κυβερνητικής δομής ήταν το νομοθετικό σώμα, το Ανώτατο Σοβιέτ. Το ισοδύναμο του στο κομματικό σύστημα, η Κεντρική Επιτροπή, επέβλεπε την κατάθεση υποψηφιοτήτων στο Ανώτατο Σοβιέτ, έθετε την ατζέντα και καθοδηγούσε τα νομοθετικά αποτελέσματα. Το Politburo⁴, που επιτηρούσε την Κεντρική Επιτροπή, με περίπου δέκα ανώτατα στελέχη του κόμματος ήταν η καρδιά της σοβιετικής διακυβέρνησης. Το Politburo καθοδηγούνταν από το Γενικό γραμματέα του κόμματος, ο οποίος μπορούσε να διορίζει οπαδούς σε υψηλές θέσεις και επομένως να συγκεντρώνει μεγάλη δύναμη.⁵

Ο σοβιετικός πρόεδρος Γκορμπατσόφ υπονόμωσε αυτή τη δομή διότι ένα μόνο κόμμα που επιχειρεί να ελέγχει κάθε σημαντικό ζήτημα δημιουργεί μεγάλα προβλήματα με τα χρόνια. Επειδή δίνει στα μέλη της καλύτερες θέσεις εργασίας, στέγη, και καταναλωτικά αγαθά, το κόμμα γεμίζει με καιροσκόπους, πολλοί από τους οποίους είναι διεφθαρμένοι. Οι apparatchiks⁶ του κόμματος γίνονται ιδιαίτερα συντηρητικοί. Το σύστημα τους ευνοεί και δεν επιθυμούν να το μεταρρυθμίσουν. Έχοντας τέτοιους ανθρώπους να την επιτηρούν, η Σοβιετική οικονομία εξασθένησε και έμεινε πίσω σε σχέση με την αμερικανική, τη δυτικοευρωπαϊκή και την ιαπωνική οικονομία. Το κομμουνιστικό κόμμα που έπρεπε να οδηγήσει τη σοβιετική ένωση σε ένα φωτεινό μέλλον έφτασε να εμποδίζει τη πρόοδό της

³ Terrence Ball & Richard Dagger, «Πολιτικές ιδεολογίες και το Δημοκρατικό Ιδεώδες», σελ 89

⁴ Στα ρωσικά "πολιτικό γραφείο", η διοικητική επιτροπή ενός κομμουνιστικού κόμματος.

⁵ Roskin, Cord, Medeiros & Jones, «Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη», σελ. 344

⁶ άνθρωποι του συστήματος

χώρας. Ο Γκορμπατσόφ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι για να σώσει τη χώρα του έπρεπε να σπάσει το μονοπώλιο του κομμουνιστικού κόμματος στην εξουσία. Ο Γκορμπατσόφ δεν μπόρεσε να καταλάβει (όπως και πολλοί πολιτικοί επιστήμονες της δύσης) πόσο εύθραυστο ήταν το σύστημα, που όντας ανίκανο να μεταρρυθμιστεί, κατέρρευσε. Η σοβιετική εμπειρία αποδεικνύει ότι τα κόμματα που μονοπωλούν την εξουσία δε μπορούν να λειτουργήσουν για καιρό. Χωρίς τα ενισχυτικά στοιχεία της αντιπαράθεσης του ανταγωνισμού και της απόδοσης ευθυνών, τα κόμματα κομμουνιστικού τύπου διαφθείρονται, δεν είναι ευέλικτα και είναι ανίκανα να χειριστούν τα νέα σύνθετα καθήκοντα που επωμίζονται στο σύγχρονο κόσμο. Πιθανώς στο μέλλον τα κομμουνιστικά συστήματα να εκλείψουν.⁷

1.3 Σχέσεις με Κομμουνιστικά Κράτη

1.3.1. Σχέση με Γιουγκοσλαβία.

Ο Έμβερ Χότζα σχημάτισε κυβέρνηση στα Τίρανα το 1944 και συνεργάστηκε, σχηματίζοντας το Δημοκρατικό μέτωπο, με τις μη κομμουνιστικές αντιστασιακές δυνάμεις μετά τη λήξη του πολέμου. Ξεκινώντας τη κρατικοποίηση της βιομηχανίας, του τραπεζικού τομέα, των μεταφορών και τις κατασχέσεις περιουσιών πολιτικών αντιφρονούντων κατέληξε με ένα σύνταγμα, το καλοκαίρι του 1945, ακριβές αντίγραφο του Γιουγκοσλαβικού. Η νέα Αλβανική κυβέρνηση αναδιαμορφώθηκε με πρότυπο το βόρειο γείτονα της, πραγματοποίησε τελωνειακή ένωση των δύο χωρών, θέσπισε υποχρεωτική διδασκαλία της σερβοκροατικής γλώσσας στα αλβανικά σχολεία και συνέδεδσε το αλβανικό νόμισμα, λεκ, με το γιουγκοσλαβικό δηνάριο. Το καθεστώς, για να ισχυροποιήσει τη θέση του μέσα στη χώρα, εγκατέλειψε τις προσπάθειες για την ένωση του Κοσσυφοπεδίου με την Αλβανία και επεδίωκε να συμπεριληφθεί εντός αλβανικής ομόσπονδης δημοκρατίας στο πλαίσιο της Γιουγκοσλαβικής δημοκρατίας (Συμφωνία Τίτο-Σταλιν).⁸ Τον Ιούλιο του 1946, οι δύο χώρες υπέγραψαν συνθήκη φιλίας, συνεργασίας και αμοιβαίας βοήθειας⁹ και η Γιουγκοσλαβία δανειοδότησε περίπου το 58% του Αλβανικού προϋπολογισμού¹⁰.

Επειδή οι οικονομικές μικροσυναλλαγές ανάμεσα στις δύο χώρες ήταν κατάφορα υπέρ των Γιουγκοσλάβων, μια διακρατική ναυτιλιακή σύμπραξη που επιχείρησε να ελέγξει το εξωτερικό εμπόριο της Αλβανίας¹¹ και η αδιαφορία για τη πρόοδο της Αλβανίας που

⁷ Roskin, Cord, Medeiros & Jones, ο.π., σελ. 344

⁸ Miranda Vickers, «Οι Αλβανοί», σελ. 227-229

⁹ Paulin Kola, «The search for Greater Albania», σελ. 77

¹⁰ Miranda Vickers, ο.π., σελ 237

¹¹ Adi Shnytzter, «Stalinist Economic Strategy in Practice, the case of Albania, σελ.10

κοινοποιήθηκε στο Στάλιν έφερε τις πρώτες ρωγμές στις Αλβανογιουγκοσλαβικές σχέσεις. Η επιδείνωση των Αλβανογιουγκοσλαβικών σχέσεων κορυφώθηκε όταν η Αλβανία δεν προσεκλήθη στη Κομινφορμ στη Γιουγκοσλαβία, τον Οκτώβριο του 1947, και την παρολίγον στρατιωτική εισβολή της Γιουγκοσλαβίας. Η πίεση της γιουγκοσλαβικής επιρροής, ανεξάρτητη από τη γραμμή της Σοβιετικής Ένωση, στην Αλβανία θα αυξανόταν το Φεβρουάριο του 1948, όταν η ολομέλεια του ΚΚΑ ενέκρινε τη συγχώνευση οικονομίας και ενόπλων δυνάμεων και τα έθετε υπό Γιουγκοσλαβικό έλεγχο.¹²

Τέλος στις σχέσεις έφερε η σύγκρουση Σταλιν-Τιτο τον ίδιο Μάρτιο. Το ζήτημα αυτό συνδέεται στενά με την κατάσταση στα Βαλκάνια μέχρι τη Διάσκεψη για την Ειρήνη του Παρισιού και με τις διάφορες θέσεις της Γιουγκοσλαβίας και της Αλβανίας. Η Γιουγκοσλαβία θέλησε να δημιουργηθεί μια ομοσπονδία στα Βαλκάνια - Νότιας Σλαβικής ή Βαλκανικής με τον αλβανικό πληθυσμό να θεωρείτε ως γέφυρα φιλίας μεταξύ των δύο χωρών¹³. Άμεσα κόπηκαν όλες οι οικονομικές συμφωνίες μεταξύ των δύο χωρών όταν η Αλβανία επέλεξε να είναι το πρώτη χώρα κομμουνιστικού μπλοκ που επιτέθηκε ανοιχτά στο Τίτο¹⁴ ενώ στο γιουγκοσλαβικό προσωπικό εντός της Αλβανίας δόθηκε διορία δυο ημερών να αποχωρήσει και ο Χότζα, με το αντιγιουγκοσλαβικό μπλοκ εντός του ΚΚΑ, βρήκε πρόσφορο έδαφος και προχώρησε σε πολιτικές εκκαθαρίσεις ενώ επανέφερε το θέμα της προσάρτησης του Κοσσυφοπεδίου.¹⁵

1.3.2 Σχέση με ΕΣΣΔ.

Μετά τη δημόσια σύγκρουση Τίτο-Στάλιν ο Χότζα έσπευσε να συσφίξει περαιτέρω τις σχέσεις με τη ΕΣΣΔ.. Το πέραςμα από τη γιουγκοσλαβική υποτέλεια στη σοβιετική συμμαχία τέθηκε στο Πρώτο Συνέδριο του ΚΚΑ, τον Νοέμβριο του 1948, το οποίο σηματοδότησε τη σημαντικότερη στροφή στην πολιτική ζωή της κομμουνιστικής Αλβανίας. Τα θεμέλια, για την υλοποίηση των σχεδίων του Χότζα, ολοκληρώθηκαν με την πλήρη σταλινοποίηση της χώρας σε όλους τους τομείς που επέβαλε η συμμαχία με τη ΕΣΣΔ. Το πρώτο μέλημα της αλβανικής ηγεσίας ήταν η εξόντωση όλων των συντελεστών εκείνων που «θύμιζαν» την τιτοϊκή εποχή και ξεκίνησε μια σειρά εκκαθαρίσεων. Το δεύτερο μέλημα ήταν η εισχώρηση των σταλινικών αρχών στο Σύνταγμα, το οποίο ήταν πιστό αντίγραφο του σοβιετικού. Οι βασικότερες εξ' αυτών αφορούσαν τη δικαιοσύνη,

¹² Miranda Vickers, ο.π, σελ. 238-240

¹³ Mariyana Stamova, «The Albanian factor in Serbia/Yugoslavia in the 19th and 20th cent», σελ. 231

¹⁴ Paulin Kola, ο.π σελ 95

¹⁵ Miranda Vickers, ο.π, σελ. 241-242

όπου τα λαϊκά συμβούλια απέκτησαν την εξουσία να ανακηρύξουν «εχθρό του λαού» οποιονδήποτε εναντιωνόταν στο Κόμμα Εργασίας Αλβανίας, καθώς και η τακτική της προπαγάνδας. Αυτά υπήρξαν τα δύο βασικά εργαλεία που χρησιμοποίησε ο Χότζα για να διαιωνίσει την εξουσία του και να ενδυναμώσει τον έλεγχό του. Όλες οι οικονομικές συμφωνίες που υπογράφηκαν προσανατόλισαν εξ ολοκλήρου την αλβανική κοινωνία στο σοβιετικό μοντέλο κράτους.¹⁶

Ο θάνατος του Στάλιν τάραξε την ηρεμία του Αλβανού ηγέτη και η αλλαγή της πολιτικής τακτικής της ΕΣΣΔ. Η αποσταλινοποίηση της σοβιετικής κοινωνίας, την οποία πρέσβευε η νέα ηγεσία, ελλόχευε σοβαρούς κινδύνους για την προσωπική του εξουσία. Ο Χρυστόφορ καταδίκασε τον Στάλιν και προσπάθησε να εγκαθιδρύσει φιλελεύθερο μηχανισμό κυβέρνησης, τόσο σε εσωτερικό, όσο και σε εξωτερικό επίπεδο. Ένας από τους βασικότερους στόχους της πολιτικής του ήταν η προσέγγιση με τη Γιουγκοσλαβία και ήταν αμετάκλητος στη θέση του περί βελτίωσης των σχέσεων Αλβανίας-Γιουγκοσλαβίας. Ο Χότζα αναγκάστηκε να αποδεχτεί τη γραμμή της Μόσχας καθώς η Γιουγκοσλαβία, με πορεία προς τον σοσιαλισμό, υποσχέθηκε να τη βοηθήσει οικονομικά, ενώ διέγραψε όλα τα χρέη της προς την ΕΣΣΔ. Ωστόσο, παρόλο που το νέο πολιτικό προσκήνιο ενθάρρυνε τα φιλελεύθερα στοιχεία και ενεργοποίησε τη διαδικασία αλλαγής των εσωτερικών θέσεων εξουσίας, το πνεύμα της ελευθερίας καταργήθηκε με την αύξηση της λογοκρισίας και του ελέγχου, και συνοδεύτηκε από ποινές και εκτελέσεις.¹⁷ Παρά την τεταμένη κατάσταση η Αλβανία έγινε μέλος του Συμφώνου της Βαρσοβίας, τον Μάιο του 1955 και τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους εντάχθηκε στον ΟΗΕ. Η Γιουγκοσλαβία δεν αποτελούσε πλέον απειλή για την εθνική κυριαρχία της Αλβανίας και η προσέγγιση μαζί της θα ήταν εφικτή.¹⁸ Η αγωνία του Χότζα κορυφώθηκε στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ, τον Φεβρουάριο του 1956, μετά τις επίσημες δηλώσεις του Χρυστόφορ. Ο σοβιετικός ηγέτης κατέθεσε μια έκθεση σχετική με τα εγκλήματα του σταλινικού καθεστώτος, ενώ παρουσίασε το φιλελεύθερο πολιτικό του πρόγραμμα, το οποίο στηριζόταν στην «ειρηνική συνύπαρξη» μεταξύ των σοσιαλιστικών και καπιταλιστικών συστημάτων. Οι πολιτικές του θέσεις θα είχαν αναπόφευκτες επιπτώσεις στην ηγετική εξουσία κάθε κομμουνιστικής χώρας, πιστής στο σταλινικό πρότυπο. Άφηνε έτσι να εννοηθεί ότι η αλλαγή στην ηγεσία θα πραγματοποιούνταν σε όλες

¹⁶ Vickers, ο.π, σελ. 244

¹⁷ Στο ίδιο, σελ 251

¹⁸ The Warsaw Treaty Organization, 1955, <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/warsaw-treaty>

τις χώρες του σοσιαλιστικού στρατοπέδου. Αυτό εγκυμονούσε κινδύνους για το μέλλον του Χότζα και του δογματικού του συστήματος.¹⁹

Τα γεγονότα στην Πολωνία τον Ιούνιο του 1956 και στην Ουγγαρία τον Οκτώβρη του ίδιου έτους σηματοδότησαν την αρχή της διάσπασης στο κομμουνιστικό μπλοκ. Ο Χότζα εκμεταλλεύτηκε έξυπνα την κατάσταση προς όφελός του και επιτέθηκε δημόσια στην πολιτική γραμμή του Χρουστσόφ. Άσκησε κριτική στον Χρουστσόφ για την καθυστέρηση της αποστολής στρατευμάτων κατά των επαναστατικών δυνάμεων, ενώ κατηγορήσε τη Γιουγκοσλαβία και την ΕΣΣΔ, ως βασικούς υπαίτιους για τα γεγονότα στην Ουγγαρία²⁰. Ο Χρουστσόφ αύξησε την πολιτική πίεση στην αλβανική ηγεσία και προειδοποίησε για την εφαρμογή περιοριστικών μέτρων στη διάρκεια της επίσκεψης του Χότζα στη Μόσχα, τον Απρίλιο του 1957. Οι πιέσεις αφορούσαν τη στάση της αλβανικής κυβέρνησης απέναντι στον Τίτο, η οποία θα έπρεπε να αλλάξει την πολιτική απέναντί του και να επανεξετάσει όλες τις περιπτώσεις των καταδικασθέντων. Για την αλβανική ηγεσία οι απαιτήσεις αυτές ήταν αδύνατο να υλοποιηθούν, επειδή, πρώτον, η αλλαγή στάσης στον Τίτο θα σήμαινε απόρριψη της γενικότερης πολιτικής του Χότζα, άρα παραδοχή της λανθασμένης πολιτικής του, ως εκ τούτου, αναγκαστική παραίτηση. Δεύτερον, η αποκατάσταση όλων των πολιτικών που είχαν καταδικαστεί, θα επέφερε το ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή την απομάκρυνση του Χότζα από την εξουσία.²¹

Οι παραπάνω ανησυχίες επιβεβαιώθηκαν στη διάρκεια της επίσκεψης του Χρουστσόφ στην Αλβανία, τον Μάιο του 1959, η οποία αποτέλεσε το αποκορύφωμα των διενέξεων ανάμεσα στις δύο χώρες. Ο Χρουστσόφ παρέμεινε σταθερός στις απόψεις του για τον Τίτο. Ο σκοπός της επίσκεψής του ήταν η περιφερειακή στρατιωτική στρατηγική της ΕΣΣΔ, την οποία είχε ως στόχο να υλοποιήσει μέσω της Αλβανίας, ως μέλος του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Το ενδιαφέρον της ΕΣΣΔ για την Αλβανία είχε μετατοπιστεί και περιοριστεί μόνο σε στρατιωτικό επίπεδο.²² Η διαφοροποίηση της πολιτικής γραμμής του ΕΚΑ, αν και όχι ορατή, έγινε μετά τη συνάντησή των Κομμουνιστικών και Εργατικών Κομμάτων στο Βουκουρέστι, τον Ιούνιο του 1960, όταν η Αλβανία υποστήριξε την Κίνα στη διένεξη με την ΕΣΣΔ. Το Συνέδριο του Βουκουρεστίου, αν και άφησε δυσάρεστες εντυπώσεις, δεν επέφερε τη διακοπή του διαλόγου μεταξύ των δύο χωρών. Τον Νοέμβριο

¹⁹ Miranda Vickers, ο.π, σελ. 250-251

²⁰ Σπυρίδων Σφέτας, «Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία», τόμος 2 σελ. 418

²¹ Miranda Vickers, ο.π, σελ. 251

²² Στο ίδιο, σελ 255

του 1960, στη Μόσχα πραγματοποιήθηκε η συνάντηση των 81 Κομμουνιστικών και Εργατικών Κομμάτων. Ο Χότζα εναντιώθηκε εκ νέου στις μεταρρυθμίσεις που πρότειναν η Σοβιετική Ένωση και τα υπόλοιπα κομμουνιστικά κόμματα.²³

Η οριστική, μη αναστρέψιμη ρήξη μεταξύ των δύο χωρών επήλθε λίγο αργότερα, μετά το 22ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ. Ο Χρουστσόφ για πρώτη φορά, επέκρινε ανοιχτά το δόγμα της αλβανικής ηγεσίας, επισημαίνοντας ότι η πορεία αυτή δεν εξυπηρετεί τα εθνικά συμφέροντα της Αλβανίας, εμπόδιζε την εξέλιξη της παγκόσμιας κομμουνιστικής πορείας και δικαιολόγησε εκ νέου την πολιτική της ΕΣΣΔ και τον Νοέμβριο του 1961, έδωσε εντολή στη σοβιετική πρεσβεία στα Τίρανα να διαμαρτυρηθεί στο αλβανικό Υπουργείο Εξωτερικών για την κριτική που ασκήθηκε κατά της σοβιετικής πολιτικής, ενώ προειδοποίησε το ΕΚΑ να παραιτηθεί από τα ψεύδη και τις συκοφαντίες. Τον Δεκέμβριο του 1961, η ΕΣΣΔ απέσυρε όλο το προσωπικό της πρεσβείας και ζήτησε να επιστρέψουν στην Αλβανία όλοι οι Αλβανοί διπλωμάτες και όσοι φοιτητές σπούδαζαν στη Μόσχα. Αυτό οδήγησε στη μονομερή διακοπή των διπλωματικών σχέσεων.²⁴ Απόρροια αυτής ήταν η διάσπαση ανάμεσα στην Αλβανία και τις άλλες χώρες της λαϊκής δημοκρατίας. Η στάση του Χότζα περιόρισε ανεπιστρεπτί τη δυνατότητα διπλωματικού ελιγμού για το αλβανικό κράτος. Μετά την αποχώρηση των Σοβιετικών από τη στρατιωτική βάση στην Αυλώνα το 1961, η Αλβανία έπαψε να είναι τακτικό μέλος του Συμφώνου της Βαρσοβίας, ενώ το 1968, μετά τη σοβιετική παρέμβαση στην Τσεχοσλοβακία, απομακρύνθηκε επίσημα, καταγγέλλοντας το Σύμφωνο της Βαρσοβίας ως φιλοπόλεμο και επιθετικό.²⁵

Η επομένη στο ΕΚΑ δεν αφορούσε άλλο, παρά την αποκοπή του Χότζα από τους «εχθρούς» του ή τους «εχθρούς του λαού και του μαρξισμού-λενινισμού», μέσω μιας σκληρής πολιτικής εκκαθαρίσεων όλων των φιλοσοβιετικών. Έπρεπε να προετοιμάσει το έδαφος για να καλωσορίσει τον καινούριο σύμμαχο. Ο φόβος του Χότζα από τη μελλοντική αποκατάσταση των θυμάτων του, η φιλοδοξία του και το πάθος του για την εξουσία, η ανοιχτή σύγκρουση με τη δύναμη εξάρτησης, τη Σοβιετική Ένωση, τον έκαναν να δει ως σανίδα σωτηρίας τη μονόδρομη προσέγγιση με την Κίνα. Από την άλλη, η Κίνα, οποία έβλεπε την Αλβανία ως σημαντικό πέρασμα που θα τη γεφύρωνε με την Ευρώπη, της

²³ Paulin Kola, ο.π, σελ. 121

²⁴ Miranda Vickers, ο.π, σελ 259

²⁵ Πορτραίτα, «Ο κομμουνιστής ηγέτης Έμβερ Χότζα», Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: <https://www.newsbeast.gr/portrait/arthro/741995/o-kommounistis-igetis-enver-hotza>

προσέφερε απλόχερα μεγάλη οικονομική στήριξη, καλύπτοντας το κενό που άφησε η σοβιετική απόσχιση.²⁶

1.3.3 Σχέση με Κίνα.

Στα χρόνια μετά τον θάνατο του Στάλιν, ο Χότζα έβαλε στο στόχαστρο τη νέα ηγεσία της Ένωσης, τον Νικίτα Χρουστσόφ, και τις απόπειρες του τελευταίου να αποσταλινοποιήσει τη Ρωσία. Ταυτοχρόνως, και η Κίνα είχε αποθαρρυνθεί από τις κινήσεις του νέου τιμονιέρη του «κόκκινου» καθεστώτος (αν και για άλλους λόγους), κάτι που έφερε κοντά τον Χότζα με τη δριμεία κριτική που ασκούσε ο Μάο στη Μόσχα. Μέχρι το 1961, οι σχέσεις Αλβανίας-Κίνας και η σκληρή πολεμική του Χότζα στο Ανώτατο Σοβιέτ είχαν εξαγριώσει τόσο τον Χρουστσόφ που αποφάσισε όχι μόνο τον τερματισμό της οικονομικής βοήθειας από τη Μόσχα αλλά και τη διπλωματική απομόνωση της Αλβανίας.²⁷

Ο Χότζα ήρθε ακόμα πιο κοντά με τον κινεζικό κομμουνισμό, με το μαοϊκό μοντέλο ανάπτυξης να γίνεται πια ο κινητήριος μοχλός της αλβανικής εκβιομηχάνισης, όπως φυσικά και τα κονδύλια που έρρεαν πια βροχή από τη μακρινή Κίνα. Ο Χότζα μετατράπηκε σταδιακά σε έναν από τους πιο φανατικούς πολέμιους του «σοσιαλιστικού ιμπεριαλισμού» της Ένωσης, με τους τόνους που χρησιμοποιούσε για να μιλήσει για το σοβιετικό μόρφωμα να μη απαντώνται ακόμα και στους δυτικούς εχθρούς του καθεστώτος. Κι έτσι το 1968, όταν η Ένωση εισέβαλε στην Τσεχοσλοβακία, η απερίφραστη καταδίκη του γεγονότος από τον Χότζα κατέληξε με την επίσημη απόσυρση της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας (στο οποίο δεν συμμετείχε εξάλλου από το 1961).²⁸

Η δεκαετία του 1960 είδε την Αλβανία να μετατρέπεται σε ευρωπαϊκή εκδοχή της Πολιτιστικής Επανάστασης του Μάο, με τον Χότζα να επιβλέπει προσωπικά κάθε πτυχή της διαβόητης πρακτικής. Θέλοντας να αναζωπυρώσει την «επαναστατική ηθική» και να αποτινάξει τις τελευταίες ρανίδες της παλιάς τάξης, βάλθηκε να προωθήσει τη ριζική αλλαγή της κοινωνίας, περιορίζοντας τη γραφειοκρατία και αλλάζοντας τη θέση της γυναίκας. Ταυτοχρόνως, ηγήθηκε της επίθεσης κατά της οργανωμένης θρησκείας, καταλήγοντας τον Σεπτέμβριο του 1967 να απαγορεύσει κάθε θρησκευτική δραστηριότητα στη χώρα, αναγορεύοντας έτσι την Αλβανία στο «πρώτο άθεο κράτος του κόσμου»: τζαμιά, εκκλησίες και μοναστήρια δημεύτηκαν, καταστράφηκαν ή επαναχρησιμοποιήθηκαν με

²⁶ Miranda Vickers, ο.π, σελ. 260

²⁷ Πορτραίτα, «Ο κομμουνιστής ηγέτης Έμβερ Χότζα», Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: <https://www.newsbeast.gr/portraits/arthro/741995/o-kommounistis-igetis-enver-hotza>

²⁸ Biberaj, «Albania In Transition_ The Rocky Road to Democracy», σελ. 23

άλλη λειτουργία. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970, ο Χότζα έβαλε στο στόχαστρο και τις κινεζικές αριστερές πολιτικές, κυρίως το «άνοιγμα» του Πεκίνου στις ΗΠΑ και την επαναπροσέγγιση του κινεζικού κομμουνισμού με τη Γιουγκοσλαβία. Ο αναθεωρητισμός των διαδόχων του Μάο χαρακτηρίστηκε προδοτικός από τον Χότζα, κι έτσι το 1978 τα αθρόα πακέτα βοήθειας από το Πεκίνο κόπηκαν, την ίδια στιγμή που ανακλήθηκαν και οι κινέζοι σύμβουλοι από την Αλβανία. Η χώρα ήταν πλέον, κατά τον Χότζα πάντα, το μόνο κομμουνιστικό καθεστώς του πλανήτη²⁹.

1.3.4 Σχέση με Ελλάδα.

Με το τέλος του ΑΠΠ και την επιβολή των Πρωτοκόλλων του Λονδίνου και της Φλωρεντίας ξεκίνησε και η διχοτόμηση της Ηπείρου και δημιουργήθηκε ο όρος «Βόρειος Ήπειρος»³⁰. Η Ελλάδα προσπάθησε αρκετές φορές να επανεντάξει τη «Βόρεια Ήπειρο» στην Ελληνική επικράτεια αλλά οι περιστάσεις, οι συγκυρίες με τις άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες και κυρίως με τις Μεγάλες Δυνάμεις την εμπόδισαν. Με το πέρας του ΒΠΠ, την αποχώρηση του νικηφόρου Ελληνικού Στρατού από τα εδάφη της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας, πλέον, και τη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης εδραιώθηκαν τα ελληνοαλβανικά σύνορα χωρίς τη «Βόρεια Ήπειρο». Ως προς τη χάραξη της γραμμής των συνόρων χρειάστηκαν περισσότερα από δέκα έτη, ώστε να υπάρξει πραγματική λύση και η Αλβανία να αποκτήσει σύνορα και στο έδαφος εκτός από το χάρτη. Επιπλέον υπήρχε προβληματισμός για την εκπαιδευτική και θρησκευτική ελευθερία των Ελλήνων, το γένος, καθώς μετά την απαγόρευση της θρησκευτικής λατρείας στην Αλβανία κινδύνευαν με αποξένωση έως το 1962 που άνοιξαν μερικώς τα σύνορα και κατάφεραν μερικοί ομογενείς να εγκαταλείψουν την Αλβανία³¹.

Η Χούντα επιδιώκει να καθυσχύσει τα κομμουνιστικά καθεστώτα ότι οι αλλαγές στην Ελλάδα δε θα επηρεάσουν τις σχέσεις με αυτά, αλλά οι διώξεις των κομμουνιστών και η συχνή αναφορά των συνταγματαρχών στον «από βορράν κίνδυνο», δεν συμβάλλουν στο σκοπό αυτό³². Το νέο στρατιωτικό καθεστώς της «Χούντα» στην Ελλάδα προκάλεσε ανησυχία στην Αλβανία, καθώς με υπαινιγμούς χαρακτήριζε αδέρφια τους κατοίκους του Αργυρόκαστρου και της Κορυτσάς³³, άρα διαφαίνεται ότι η Ελλάδα διατηρεί εδαφικές

²⁹ Miranda Vickers, ο.π, σελ. 278-280

³⁰ Ηλίας Αντωνόπουλος, «Αλβανία & Ελληνοαλβανικές Σχέσεις 1912-1994, σελ. 15

³¹ Στο ίδιο ο.π σελ 32

³² Σωτήρης Βαλντέν, (1999). Η ελληνική δικτατορία και οι ανατολικές χώρες (1967-1974). Ελληνική ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ, 13, 124

³³ Miranda Vickers, ο.π, σελ 267

διεκδικήσεις έναντι της Αλβανίας. Η κατάσταση εξομαλύνεται σταδιακά, οι διακρατικές σχέσεις με την απομονωμένη Αλβανία ξεκίνησαν σε επίπεδο εμπορικού επιμελητηρίου το 1971, την υπογραφή συμφωνιών και Ελληνική δήλωση περί Απαραβίαστου των συνόρων το 1984 και την άρση του «εμπολέμου» το 1987, με εκκρεμότητα το ζήτημα των υπό μεσεγγύηση περιουσιών (θέμα Τσάμηδων). Η άρση του εμπόλεμου δεν εξασφάλισε κάποια σημαντικά οφέλη ως προς τη Ελληνική Μειονότητα, όπως αναμενόταν.³⁴

1.4. Πεπραγμένα Κομμουνιστικού Κόμματος στην Αλβανία

Η μεταπολεμική Αλβανία παρέμενε σαφώς η πιο καθυστερημένη χώρα της Ευρώπης. Η καταστροφή που είχε προκληθεί ήταν σχεδόν ολοκληρωτική. Καταστράφηκε το 1/3 των κτιρίων και των εκτρεφόμενων ζώων, όλα τα ορυχεία, λιμάνια, δρόμοι, γέφυρες, και το οδικό δίκτυο. Τον Αύγουστο του 1945, εφαρμόζεται αγροτική μεταρρύθμιση και δημιουργεί μια νέα τάξη μικροκτηματιών. Σταδιακά καταργήθηκε η ιδιωτική ιδιοκτησία στις αγροτικές περιοχές και αντικαταστάθηκε από κρατικούς γεωργικούς συνεταιρισμούς. Αυτή η οικονομική μεταμόρφωση σίγουρα απαιτούσε τη δημιουργία μεγάλου εργατικού δυναμικού, το οποίο με τη σειρά του άλλαξε τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Όλο και περισσότερο οι γυναίκες συμμετείχαν στη δημόσια ζωή, στον κατασκευαστικό τομέα, στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό, ενώ παράλληλα ο πατριαρχικός ρόλος της οικογένειας αντικαταστάθηκε από τον πατερναλιστικό ρόλο του Κόμματος. Το Κόμμα θα δίδασκε τις γυναίκες να είναι «καλές μητέρες και ωφέλιμες για την κοινωνία, αλλά πρωταρχικά εργάτριες και στρατιώτες στην υπηρεσία του Έθνους»³⁵. Τις πρώτες μέρες της ανεξαρτησίας κατασχέθηκαν όλα τα σιτηρά ώστε να εμποδιστεί το φαινόμενο της αισχροκέρδειας. Η Αλβανία αποφεύγει το λιμό λόγω του προγράμματος βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών (UNRRA).³⁶

Την άνοιξη του 1946, η Λαϊκή Εθνοσυνέλευση εξέλεξε νέα κυβέρνηση οπότε και έχουμε τις πρώτες πολιτικές εκκαθαρίσεις (Μαλέσοβα, Ντισνίτσα). Ενισχύοντας ο Χότζα τη δύναμη του στο εσωτερικό, κλιμάκωσε τις εθνικοποιήσεις και την αγροτική μεταρρύθμιση με στόχο τα αγροτικά προϊόντα να επαρκούν³⁷. Σε αντίθεση με το εσωτερικό, οι σχέσεις με εταίρους δεν ήταν οι αναμενόμενες, Βρετανία και ΗΠΑ είχαν σταματήσει τις επαφές καθώς κατηγορήθηκαν ότι υποκινούσαν εχθρούς του καθεστώτος

³⁴ Αντωνόπουλος ο.π, σελ. 40

³⁵ Χριστίνα Κουλούρη (επιμ.), «Ο Ψυχρός Πόλεμος (1944-1990)», τόμος 1, Εγχειρίδια Πηγών για τη διδασκαλία της σύγχρονης ιστορίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, σελ. 139

³⁶ Miranda Vickers, ο.π, σελ 231

³⁷ Paulin Kola, ο.π, σελ. 72

αλλά και μιας ναυτικής εμπλοκής³⁸ (Τα στενά της Κέρκυρας³⁹). Με τη Γιουγκοσλαβία λειτουργούσε ως υποτελές κράτος. Όσο επικρατούσε αυτή η σχέση τόσο η Γιουγκοσλαβία με πράκτορες και τακτικές προσπαθούσε να ενσωματώσει την Αλβανία. Μέχρι που ήρθε η Γιουγκοσλαβική ρήξη με την ΕΣΣΔ και τότε η ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΑ διέγραψε όλα τα φιλογιουγκοσλαβικά στοιχεία.⁴⁰

Ακολούθως έχουμε πλήρη ευθυγράμμιση με τη ΕΣΣΔ, μετονομασία του ΚΚΑ σε ΑΚΕ και έναρξη διεκδικήσεων για το Κοσσυφοπέδιο. Η βοήθεια από την ΕΣΣΔ ερχόταν σε αγορά αλβανικών προϊόντων με διπλάσια υπεραξία ενώ αντικατέστησε και τα γιουγκοσλαβικά δάνεια. Τη δεκαετία του 1950 ξεκίνησαν φιλόδοξα προγράμματα εξηλεκτρισμού και εκβιομηχάνισης της χώρας. Εφάρμοσε πολύ γρήγορα την κολεκτιβοποίηση των αγροτικών προϊόντων χωρίς όφελος λόγω δυσχερειών. Η εκλογική κατάσταση που διαμορφώθηκε ήταν μια Λαϊκή Εθνοσυνέλευση, που είχαν δικαίωμα να εκλεγούν και να ψηφίζουν όλοι οι άνδρες άνω των 18 ετών, με οργανώσεις και λαϊκά συμβούλια να αντιπροσωπεύουν τα μικρά χωριά.⁴¹ Χαρακτηριστική είναι η θρησκευτική μεταρρύθμιση. Αρχική επιδίωξη του καθεστώτος Χότζα ήταν ο περιορισμός της επιρροής της θρησκείας και των θεσμών της οπότε όλοι οι θρησκευτικοί οργανισμοί τέθηκαν υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης και εκδιώχθηκαν κληρικοί ώστε να επιβάλει σε όλες τις θρησκευτικές κοινότητες το αίσθημα της αφοσίωσης στην «λαϊκή εξουσία». Ο Χότζα πίστευε ότι οι καθολικοί ήταν λιγότερο πατριώτες από τους μουσουλμάνους ή τους ορθόδοξους. Η Καθολική εκκλησία της Αλβανίας υποχρεώθηκε να διακόψει δεσμούς με τη Ρώμη και να γίνει αυτοκέφαλη εθνική εκκλησία πλήρως υποταγμένη στο Αλβανικό κράτος. Μέλη της κυβέρνησης υποστήριζαν ότι η θρησκευτική κοσμοθεωρία ήταν ασυμβίβαστη με την κομμουνιστική προλεταίοντας το έδαφος για την τελική απαγόρευση της θρησκείας.⁴²

Μετά το θάνατο του Στάλιν και την αναθέρμανση των σχέσεων Γιουγκοσλαβίας-ΕΣΣΔ η Αλβανία μετάβαλε απρόθυμα την πολιτική της και δήλωνε, μέχρι την εισβολή της Γιουγκοσλαβίας στην Ουγγαρία, ότι θα αποκαθιστούσε της σχέσεις της με τη γείτονα χώρα. Ήδη η Αλβανία έψαχνε ένα νέο προστάτη και τον βρήκε στη Κίνα (δάνεια, δωρεές τροφίμων, επισκέψεις στο Πεκίνο). Με τα χρήματα της ΕΣΣΔ και της Κίνας η Αλβανία

³⁸ Miranda Vickers, ο.π., σελ 234

³⁹ Paulin Kola, ο.π., σελ. 73

⁴⁰ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 95

⁴¹ Miranda Vickers, ο.π., σελ 244

⁴² Biberaj, ο.π., σελ. 21

ανέπτυξε τάχιστα την οικονομία της, τον αλφαριθμητισμό, το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, την ιατρική μέριμνα, την εκπαίδευσή και σαφώς την κολεκτιβοποίηση. Η Αλβανία στις αρχές της δεκαετίας τους 60' είχε αρχίσει να παίζει σημαντικό ρόλο στη διεύρυνση της σινοσοβιετικής ρήξης υπέρ της Κίνας (η οποία προστάτευε την Αλβανία στις αντιδραστικές πολιτικές της ΕΣΣΔ) και ήρθε σε πλήρη ρήξη με τη Μόσχα. Οι ανακλήσεις τεχνικής υποστήριξης από την ΕΣΣΔ θα επιφέρουν τη βοήθεια της Κίνας στη δημιουργία βαριάς βιομηχανίας με λάθη κατανομής του προϋπολογισμού στην ανάπτυξη της βιομηχανίας και όχι της γεωργίας, όπως και με τα προηγούμενα προγράμματα. Όταν έγινε αντιληπτό πώς η Κίνα δεν ήταν σε θέση να προσφέρει την απαραίτητη προστασία από τους εδαφικούς κινδύνους (οι σχέσεις με τη Κίνα δεν συμπεριλαμβανόταν στρατιωτική συμμαχία) προσπάθησε να βελτιώσει τις διμερείς σχέσεις με τους άμεσους γείτονες (Ελλάδα, Ιταλία, Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία). Πάνω σε αυτές τις σχέσεις ξεκίνησαν και κάποιες εμπορικές συμφωνίες με αρκετά κράτη.⁴³

Μεταρρυθμίσεις εφαρμόστηκαν στο εκπαιδευτικό σύστημα και στη καταπολέμηση της γραφειοκρατίας. Το 1963, θεσμοθετήθηκε η υποχρεωτική παρακολούθηση ενός οκταετούς κύκλου στοιχειώδους εκπαίδευσης για όλους τους κατοίκους της χώρας, άνδρες και γυναίκες. Σημαντικές βελτιώσεις σημειώθηκαν στον τομέα της υγείας. Με τη καθιέρωση της δωρεάν ιατρικής περίθαλψης για όλους τους πολίτες και την ίδρυση νοσοκομείων, κλινικών και σανατόριων, αυξήθηκε ο μέσος όρος ζωής. Υπήρχε όμως μεγάλη δυσарέσκεια, κυρίως στη νεολαία, για την έλλειψη πολιτιστικής και πνευματικής ελευθερίας καθώς η ψυχαγωγία είχε τεθεί υπό αυστηρό κρατικό έλεγχο και οι καλλιτέχνες υποχρεώθηκαν να λειτουργούν ως φερέφωνα. Το καθεστώς προσπαθούσε με κάθε μέσο να αποκλείσει την ενημέρωση του λαού για τις συνθήκες που επικρατούσαν εκτός Αλβανίας με απαγορεύσεις ταξιδιών στο εξωτερικό και αυστηρό έλεγχο εισερχομένων επισκεπτών..⁴⁴ Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή πληθυσμού της κομμουνιστικής εποχής που πραγματοποιήθηκε το 1989, περίπου το 65% των Αλβανών κατοικούσε σε αγροτικές περιοχές, ενώ ο αναλφαριθμητισμός μεταξύ των γυναικών ανερχόταν περίπου στο 11%.⁴⁵

⁴³ Miranda Vickers, ο.π., σελ 267

⁴⁴ Στο ίδιο, σελ 276-275

⁴⁵ Χριστίνα Κουλούρη, ο.π, σελ. 139

Κεφάλαιο δεύτερο Ο Εκδημοκρατισμός της Αλβανίας

2.1 Τα κύματα της Δημοκρατίας

Όπως υποστηρίζει ο Samuel Huntington, το πρώτο κύμα δημοκρατίας στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ξεκίνησε το 1828 με την επέκταση των δικαιωμάτων ψήφου σε περισσότερους άντρες. Η σκηνή αυτού του κινήματος είχε οριστεί νωρίτερα, βέβαια, από την ίδρυση της χώρας και την ίδρυση του συντάγματος το 1787. Ωστόσο, η πλειοψηφία των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων που οδήγησαν σε μια σειρά καθιερωμένων οι δημοκρατίες πραγματοποιήθηκαν πολύ αργότερα, κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης του εικοστού αιώνα. Το πρώτο κύμα προκλήθηκε από δύο σημαντικές εξελίξεις. «**Η κατασκευή της έννοιας του έθνους**» και ο **ΑΠΠ**. Όπως αναφέρει ο Salvo Mastellone, στις αρχές του 19ου αιώνα, ο Ιταλός επαναστάτης Γ. Ματζίι, όρισε το έθνος ως «Η οικουμενικότητα των πολιτών που μιλάνε την ίδια γλώσσα, με την ισότητα των ατομικών και πατριωτικών δικαιωμάτων, στο κοινό σκοπό να αναπτύξουν και να βελτιώσουν τις κοινωνικές δυνάμεις και δραστηριότητες» με άλλα λόγια, είναι άνθρωποι με παρόμοια πολιτιστικά χαρακτηριστικά επιθυμούν να ζουν μαζί σε ένα καλά καθορισμένο έδαφος. Η δεύτερη ανάπτυξη που προωθούσε το πρώτο κύμα του εκδημοκρατισμού ήταν ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος. Παρείχε την ευκαιρία στους εθνικιστές της εποχής να πραγματοποιήσουν το όνειρό τους. Ο πόλεμος διέλυσε υφιστάμενες ευρωπαϊκές αυτοκρατορίες και τις αντικατέστησε με αρκετά μικρά έθνη. Τα περισσότερα από αυτά, ειδικά στη Δυτική Ευρώπη, υιοθέτησαν διάφορες δημοκρατικές αξίες και θεσμούς. Το ίδιο και οι Βαλκανικοί λαοί στη Νοτιοανατολική Ευρώπη άρχισαν να εκδηλώνονται κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ως αποτέλεσμα, η Γιουγκοσλαβία, η Βουλγαρία και η Αλβανία ιδρύθηκαν ως έθνη, αν και όχι κάτω από το πανό της δημοκρατίας. Τουλάχιστον τριάντα χώρες - κυρίως στην Ευρώπη, αλλά και σε άλλες ηπείρους έγιναν δημοκρατικές κατά την πρώτη χρονιά.⁴⁶

Το δεύτερο κύμα της δημοκρατίας συνέπεσε με τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ήταν ένα σύντομο κύμα που εκτείνεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1940 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1960. Οι χώρες που περιλαμβάνονται σε αυτό το κύμα ήταν κυρίως η ηττημένες χώρες της Ιταλίας και της Ιαπωνίας και το τμήμα της Δυτική Γερμανία. Συμπεριλήφθηκαν επίσης κάποιες εκ των χωρών εκείνων που είχαν καταλάβει οι χώρες

⁴⁶ Samuel P. Huntington, «Democracy's Third Wave», σελ 14

του άξονα, όπως η Αυστρία, η Τσεχοσλοβακία, η Ουγγαρία, η Γαλλία, το Βέλγιο και η Αυστρία, Ολλανδία. Μετά την απελευθέρωσή της από τους Ναζί, η Ελλάδα ήταν επίσης σε θέση να επανακτήσει τον δημοκρατικό της κανόνα και να επιβιώσει ως δημοκρατία παρά έναν μακρύ και πικρό εμφύλιο πόλεμο μεταξύ των κυβερνητικών δυνάμεων και εκείνες τις δυνάμεις που υποστηρίζει το κομμουνιστικό κίνημα. Στην Άπω Ανατολή, η Ιαπωνία έγινε δημοκρατική, ενώ η Κορέα κέρδισε την ελευθερία και υιοθέτησε δημοκρατικούς θεσμούς. Αρκετές χώρες της Νότιας Αμερικής προχώρησαν προς τη δημοκρατία ενώ και το τέλος του αποικιακού κανόνα επέτρεψε σε χώρες από την Ασία και την Αφρική, να προσχωρήσουν στο δημοκρατικό κίνημα.⁴⁷

Η σημερινή εποχή των δημοκρατικών μεταβάσεων αποτελεί το τρίτο κύμα εκδημοκρατισμού στην ιστορία του σύγχρονου κόσμου. Μεταξύ του 1974 και του 1990, τουλάχιστον 30 χώρες πραγματοποίησαν μεταβάσεις στη δημοκρατία, διπλασιάζοντας τον αριθμό των δημοκρατικών κυβερνήσεων στον κόσμο. Αυτοί οι εκδημοκρατισμοί είτε θα είναι μέρος μιας συνεχούς και συνεχώς αυξανόμενης «παγκόσμιας δημοκρατικής επανάστασης» που θα φτάσει σχεδόν σε κάθε χώρα του κόσμου είτε αντιπροσωπεύουν μια περιορισμένη επέκταση της δημοκρατίας, η οποία είχε ως επί το πλείστον την επανεισαγωγή της σε χώρες που την είχαν βιώσει στο παρελθόν. Πέντε σημαντικοί παράγοντες συνέβαλαν σημαντικά στην εμφάνιση και στο χρονοδιάγραμμα των μεταβάσεων του τρίτου κύματος στη δημοκρατία:

1) Η εμβάθυνση των προβλημάτων νομιμότητας των αυταρχικών καθεστώτων σε έναν κόσμο όπου οι δημοκρατικές αξίες ήταν ευρέως αποδεκτές, με την επακόλουθη εξάρτηση αυτών των καθεστώτων από επιτυχημένες επιδόσεις και την αδυναμία τους να διατηρήσουν τη «νομιμότητα των επιδόσεων» λόγω οικονομικής (και ενίοτε στρατιωτικής) αποτυχίας.

2) Η άνευ προηγουμένου παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη της δεκαετίας του 1960, η οποία αύξησε το βιοτικό επίπεδο, αύξησε την εκπαίδευση και επέκτεινε σε μεγάλο βαθμό την αστική μεσαία τάξη σε πολλές χώρες.

3) Μια εντυπωσιακή μετατόπιση του δόγματος και των δραστηριοτήτων της Καθολικής Εκκλησίας που εκδηλώθηκε στο Δεύτερο Συμβούλιο του Βατικανού το 1963-

⁴⁷ Samuel Huntington, ο.π, σελ 27

65 και η μετατροπή των εθνικών καθολικών εκκλησιών από υπερασπιστές του status quo σε αντιπάλους του αυταρχισμού.

4) Αλλαγές στις πολιτικές των εξωτερικών παραγόντων (Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ)

5) "Η χιονοστιβάδα", ή το φαινόμενο επίδειξης των μεταβάσεων στο παρελθόν στο τρίτο κύμα, για την τόνωση και την παροχή μοντέλων για μεταγενέστερες προσπάθειες εκδημοκρατισμού.⁴⁸

2.2 Η Κατάρρευση του Κομμουνισμού στην Αλβανία

Μετά το θάνατο του Χότζα το 1985, ο διάδοχος του ήταν ο Ραμίζ Αλία, ο οποίος προσπάθησε να διατηρήσει το κομμουνιστικό σύστημα, και να εντάξει βαθμιαίες μεταρρυθμίσεις προκειμένου να αναζωογονήσει την οικονομία, η οποία είχε μειωθεί σταθερά από τη διακοπή της βοήθειας από τους πρώην κομμουνιστικούς συμμάχους. Για το σκοπό αυτό είχαν νομιμοποιηθεί κάποιες επενδύσεις στην Αλβανία από ξένες επιχειρήσεις για να επεκταθούν οι διπλωματικές σχέσεις τους με τη δύση. Με τη πτώση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη το 1989, τμήματα της αλβανικής κοινωνίας έγιναν πολιτικά ενεργά και άρχισαν να εναντιώνονται στην κυβέρνηση. Οι πιο αποξενωμένες ομάδες ήταν οι διανοούμενοι και η εργατική τάξη, παραδοσιακά ήταν η αιχμή ενός κομμουνιστικού κινήματος και οργάνωσης καθώς και της νεολαίας της Αλβανίας, η οποία είχε απογοητευθεί από χρόνια απομόνωσης και περιορισμών⁴⁹.

Το σύνθημα για αλλαγή ήρθε από τη μορφωμένη ελίτ στο εσωτερικό του κόμματος που πίεζαν για αλλαγές και αντιλαμβάνονταν ότι το ΑΚΕ δεν είναι δυνατόν να προσδοκά να διατηρήσει επ' άπειρον το μονοπώλιο της εξουσίας.⁵⁰ Σε απάντηση των πιέσεων, μετά από διαδηλώσεις και απεργίες την άνοιξη του 1990, ο Αλία χορηγεί στους Αλβανούς πολίτες το δικαίωμα να ταξιδεύουν στο εξωτερικό, περιόρισε τις εξουσίες που είχε η ασφάλεια (sigurimi), αποκατέστησε τη θρησκευτική ελευθερία και ενέκρινε ορισμένα μέτρα της ελεύθερης αγοράς για την οικονομία. Επιπλέον μεταρρυθμίσεις έγιναν στη δικαιοσύνη, για να μειωθούν οι παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όμως οι βίαιες αντιδράσεις των δυνάμεων ασφαλείας, σε αντικυβερνητικές διαδηλώσεις τον Ιούλιο του

⁴⁸ Samuel Huntington, ο.π, σελ 13

⁴⁹ <https://www.britannica.com/place/Albania/Collapse-of-communism>

⁵⁰ Ηλίας Αντωνόπουλος ο.π, σελ. 81

1990, οδήγησαν χιλιάδες Αλβανούς να ζητούν άσυλο σε ξένες πρεσβείες και δημιούργησαν μια προσφυγική κρίση. Η κρίση λύθηκε με μετανάστευση 5000 Αλβανών σε ευρωπαϊκές χώρες, με τα ΗΕ να συντονίζουν. Η Αλβανία πλέον ξαναζητούσε βοήθεια από τις ξένες δυνάμεις όμως εκείνες, με κυριότερη τις ΗΠΑ, αρνούνταν να βοηθήσουν εάν δεν διεξαγόntonταν πολυκομματικές εκλογές⁵¹.

2.3 Η εμφάνιση του Πολυκομματισμού

2.3.1 Ίδρυση Ανεξάρτητων Κομμάτων

Στις διαδηλώσεις, που οργανώνονταν στα Τίρανα, οι φοιτητές απαιτούσαν καλύτερες συνθήκες ζωής και τη θεσμοθέτηση πλήρους πολυκομματικού συστήματος. Στις 11 Δεκεμβρίου 1990 η Κεντρική Επιτροπή ενέκρινε τη νομιμοποίηση των ανεξάρτητων πολιτικών κομμάτων. Την επόμενη ημέρα ιδρύθηκε το Δημοκρατικό Κόμμα της Αλβανίας, με ηγέτες τους πρώην κομμουνιστές, τον οικονομολόγο Γκραμόζ Πάσκο και τον καρδιολόγο δρ Σαλί Μπερίσα, και έδειξε τη δυναμική του, από τη πρώτη στιγμή, καταφέροντας την αναβολή των εκλογών, που είχαν οριστεί στις 31 Μαρτίου, έως ότου καταφέρουν να οργανωθούν και να δημιουργήσουν πολιτικές ομάδες σε περιοχές και πόλεις σε μία χώρα χωρίς πολιτική συνείδηση.⁵² Το ΔΚΑ υποσχόταν βελτίωση του επιπέδου ζωής με την ένταξη στην ΕΟΚ και άμεση μετάβαση στο σύστημα ελεύθερης οικονομίας με οικονομική βοήθεια από τη Δύση.⁵³ Άλλα ανεξάρτητα κόμματα ήταν το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα (δεξιότερης απόκλισης με πρόγραμμα σταδιακής ιδιωτικοποίησης από ξένες επενδύσεις), το Οικολογικό Κόμμα (κοινωνική αρμονία και περιβαλλοντολογική προστασία), το Αγροτικό Κόμμα (βελτίωση βιοτικού επιπέδου αγροτών) και η Ομόνοια (Ένωση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας).⁵⁴

2.3.2 Οι πρώτες εκλογές 1991

Πέρασαν 60 χρόνια για να διεξαχθούν οι πρώτες πολυκομματικές εκλογές στην Αλβανία και παρά τη προηγηθείσα αναταραχή διεξήχθησαν ομαλά και υπό από το βλέμμα των παρατηρητών των ΗΕ. Το ποσοστό προσέλευσης στις κάλπες για να ψηφίσουν ανήλθε στο 98,9%, το υψηλότερο ποσοστό σε όλες τις εκλογές στην Ανατολική Ευρώπη. Το Κόμμα Εργασίας κέρδισε τις 169 από τις 250 έδρες του Αλβανικού Κοινοβουλίου (μόλις

⁵¹ Miranda Vickers, ο.π, σελ 294-297

⁵² Paulin Kola, ο.π, σελ. 200

⁵³ Miranda Vickers, σελ 306

⁵⁴ Miranda Vickers & Pettifer James, «Αλβανία: Από την αναρχία σε μία βαλκανική ταυτότητα», σελ 112

δύο έδρες πάνω από την απαιτούμενη πλειοψηφία για συνασπισμό κυβέρνησης), το ΔΚΑ 75 και η Ομόνοια 5. Αμέσως οι εκπρόσωποι των κομμάτων βγήκαν να διακηρύξουν την νίκη τους, με τη διαφορά ότι το ΑΚΕ υποστήριζε ότι κέρδισε ακόμα και κάτω από νέα δεδομένα στην πολιτική σκηνή και καλούσε για συνασπισμό, ενώ το ΔΚΑ το απέκλειε.⁵⁵ Το ΔΚΑ ήθελε να διαδραματίσει το ρόλο της αντιπολίτευσης, καθώς είχε κερδίσει σχεδόν όλες τις αστικές έδρες και ο ηγέτης του Σαλί Μπερίσα διατυμπάνιζε ότι ήταν «ηθικά νικητές». Το ΑΚΕ κέρδισε οριακά τις εκλογές, παρά το στιβαρό του κομματικό μηχανισμό, τον πλήρη κρατικό έλεγχο σε μέσα ενημέρωσης, εφορευτικές επιτροπές, την υπανάπτυκτη πολιτική κουλτούρα του αλβανικού λαού και το γενικό κλίμα φόβου για το νέο σύστημα.⁵⁶ Το πιο αξιοσημείωτο γεγονός των πρώτων εκλογών ήταν ότι ο ηγέτης του ΑΚΕ και γραμματέας του κόμματος αποτυγχάνει να εκλεγεί βουλευτής στη περιφέρεια του στα Τίρανα και δείχνει ότι η αποστασιοποίηση του λαού από το κράτος ήταν μεγαλύτερη από οποιαδήποτε άλλη πρώην κομμουνιστική χώρα⁵⁷.

2.3.3 Το σύνταγμα του 1991

Τον Ιούνιο του 1991, οι πολιτικές δυνάμεις συμφώνησαν να δημιουργήσουν μια κοινή κυβέρνηση που ονομάζεται «κυβέρνηση σταθερότητας»⁵⁸. Το πρώτο εμπόδιο στις μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησε αυτή η κυβέρνηση ήταν το Σύνταγμα, καθώς ήταν σχεδιασμένο για το προηγούμενο καθεστώς. Παρουσίαζε πολλές ελλείψεις και δεν ήταν κατάλληλο για το μοντέλο οικονομίας της αγοράς. Μερικές από τις κύριες αδυναμίες του ήταν ότι από το προοίμιο ανέφερε, ως μοναδική κυρίαρχη πολιτική δύναμη του κράτους και της κοινωνίας το Κομμουνιστικό Κόμμα και το Κόμμα Εργασίας της Αλβανίας, ότι η κρατική ιδιοκτησία ήταν η μόνη αποδεκτή μορφή ιδιοκτησίας, καταπολεμούσε τους ξένους και εγχώριους "εχθρούς", ότι το κράτος οδηγεί και αναπτύσσει ολόκληρη την οικονομική και κοινωνική ζωή με ένα μοναδικό σχέδιο, το κρατικό μονοπώλιο στο εξωτερικό εμπόριο και οποιαδήποτε τιμή, απαγόρευε τη χορήγηση παραχωρήσεων και τη σύσταση κοινών επιχειρήσεων με ξένες εταιρείες, καθώς και τα δάνεια σε ξένο νόμισμα και καθιστούσε το Προεδρείο της Λαϊκής Συνέλευσης και τη Λαϊκή Συνέλευση τις ανώτατες αρχές της κρατικής εξουσίας.⁵⁹

⁵⁵ Paulin Kola, ο.π, σελ. 201

⁵⁶ Miranda Vickers, σελ 308

⁵⁷ Miranda Vickers & James Pettifer, ο.π, σελ 114

⁵⁸ Paulin Kola, ο.π, σελ. 202

⁵⁹ Miranda Vickers, σελ 309

Μεταξύ της ανάγκης για ένα νέο σύνταγμα και της αδυναμίας εκκίνησης και συνέχισης των μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο του δημοκρατικού συστήματος και της οικονομίας της αγοράς, η επιλογή που υιοθετήθηκε ήταν μια προσωρινή δέσμη συνταγματικών τροπολογιών, ένα νόμο ειδικό ονομαζόμενο "Κύριες Συνταγματικές Διατάξεις", που θα χρησίμευε ως βάση μέχρις ότου μια ειδική Επιτροπή θα προετοίμαζε το προσχέδιο ενός νέου Συντάγματος. Οι βασικές διατάξεις του συντάγματος ρυθμίζουν τις βασικές αρχές του νέου δημοκρατικού κράτους: τον διαχωρισμό των εξουσιών και τον διαχωρισμό της κρατικής και ιδιωτικής οικονομίας, τον πολιτικό πλουραλισμό, την πολυμορφία της ιδιοκτησίας και την ελεύθερη πρωτοβουλία, το δικαίωμα δημιουργίας κοινοπραξιών με ξένες εταιρείες και επαναπατρισμού του κέρδους.⁶⁰ Το νέο, ατελές κείμενο, είχε μόνο 46 άρθρα αλλά καμία αναφορά στο μαρξισμό –λενινισμό ως επίσημη ιδεολογία και πλέον αντί για προεδρεία Λαϊκής Εθνοσυνέλευσης θα είχε Πρόεδρο κράτους, αρχηγό κράτους και αρχηγό στρατού. Ο Ραμίζ Αλία εξελέγη ως πρώτος πρόεδρος, ο οποίος παραιτήθηκε από το πολιτικό γραφείο και την Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος Εργασίας, καθώς έπρεπε να μη διατηρεί κομματικό αξίωμα, με συντριπτική πλειοψηφία, αν και οι βουλευτές της αντιπολίτευσης απείχαν από τη ψηφοφορία⁶¹.

2.3.4 Η Νίκη του Δημοκρατικού Κόμματος

Από τις πρώτες πλουραλιστικές εκλογές της 31ης Μαρτίου 1991, πέρασε ένας χρόνος και η Αλβανία βρέθηκε ξανά στις κάλπες για τις δεύτερες πλουραλιστικές κοινοβουλευτικές εκλογές της 22ας Μάρτη 1992. Στις κοινοβουλευτικές εκλογές της 22ας Μάρτη 1992, συμμετείχαν 11 διαφορετικά κόμματα, από τα πέντε που είχαν συμμετάσχει ένα χρόνο πριν, στις 31 Μάρτη 1991, εκ των οποίων ένας μεγάλος αριθμός είχε ένα πολύ μικρό αριθμό ψηφοφόρων και πρακτικά δεν διαδραμάτιζαν κανέναν ρόλο στην πολιτική ζωή. Αυτά ουσιαστικά έμειναν και εκτός Κοινοβουλίου. Ένα από τα νέα κόμματα, που ιδρύθηκε τον Απρίλιο του έτους 1991, ήταν το Σοσιαλδημοκρατικό Αλβανικό Κόμμα, που είχε επικεφαλής τον πρώην υπουργό Παιδείας στην κυβέρνηση του ΑΚΕτον Σ. Γκινούση, με πρόγραμμα ευρωπαϊκού σοσιαλδημοκρατικού τύπου. Συμμετείχε και ένα Κομμουνιστικό Κόμμα Αλβανίας (Κ.Κ.Α.) που ιδρύθηκε από τους Χ. Μιλόσι και Ρ. Μπραΐμι, τον Σεπτέμβριο του έτους 1991 με κύριο καθήκον του την υπεράσπιση της προσωπικότητας και του έργου του Ε. Χότζα, ακολουθώντας με αφοσίωση τη γραμμή του. Η οργάνωση της ελληνικής μειονότητας "Ομόνοια", η οποία είχε συμμετάσχει στις εκλογές

⁶⁰ Ilda Jeha, Dr. Ylli Cabiri «Evolution of the Albanian Constitution»

⁶¹ Miranda Vickers & James Pettifer, ο.π., σελ 121-123

του 31 Μάρτη 1991, με ιδιαίτερη απόφαση στις 2 Φλεβάρη 1992 του αλβανικού Κοινοβουλίου, απαγορεύθηκε να συμμετάσχει στις εκλογές του Μάρτη 1992, με το επιχείρημα ότι ήταν μια οργάνωση που ιδρύθηκε επί εθνικών βάσεων αλλά τελικά με τη "Πρέσπα", μια πολύ μικρή οργάνωση της σλαβομακεδονικής μειονότητας, ενώθηκαν και ίδρυσαν ένα νέο κόμμα, το κόμμα της Ένωσης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Κ.Ε.Δ.Α.)⁶².

Στις εκλογές της 22 Μάρτη πήραν μέρος 90% των εκλογέων σε όλη τη χώρα. Όπως αναμενόταν, το Δ.Κ. εξασφάλισε μια ευρεία νίκη, παίρνοντας το 62% των ψήφων, ενώ το Σ.Κ. πήρε μόνο το 25%. Στο Αλβανικό Κοινοβούλιο, από τις 140 έδρες το Δ.Κ. εξασφάλισε 92 βουλευτές, το Σοσιαλιστικό Κόμμα 38, το Σ..Κ. 7 βουλευτές, το Κ.Ε.Δ.Α. 2 βουλευτές και το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα 1 βουλευτή. Το αποτέλεσμα των εκλογών δεν έχει σχέση με την αύξηση του κύρους του κόμματος, αλλά με το γεγονός ότι ο λαός ήταν δυσαρεστημένος από τη καταστρεπτική πραγματικότητα που είχε δημιουργηθεί στη χώρα, όπου το κάθε τι είχε αναποδογυριστεί, κανένας δεν εργαζόταν, τίποτε δεν λειτουργούσε, ούτε καν οι διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες και η κρατική διοίκηση. Η χώρα παραλυμένη, χωρίς προοπτική και χωρίς ελπίδες, δημιούργησε στους ανθρώπους βαθιά απελπισία, μαζική ψυχολογική κατάσταση απαισιοδοξίας και η μόνη διέξοδος που διακρινόταν ήταν το Δ.Κ., σαν μια νέα πολιτική δύναμη, μη δοκιμασμένη στην εξουσία.⁶³

Κατά την εκλογική εκστρατεία το Δημοκρατικό Κόμμα ζητούσε την παραίτηση του Προέδρου. Αυτή η έλλειψη ανοχής θα δυσκόλευε τις σχέσεις μεταξύ του Προέδρου, της Λαϊκής Βουλής και της κυβέρνησης. Σύμφωνα με τις αρμοδιότητες που του αναγνώριζαν οι Συνταγματικές Διατάξεις σε ισχύ, ο Πρόεδρος υποχρεωνόταν να εγκρίνει κάθε απόφαση της Βουλής και της Κυβέρνησης. Υπό αυτές τις συνθήκες, εάν παρέμενε στη θέση του, με θητεία που έληγε το έτος 1995, ο Αλία θα ήταν ένα ανδρείκελο, ένα εργαλείο στα χέρια των θεσμών που εξουσιάζονταν απόλυτα από το Δ.Κ.⁶⁴ Η παραίτηση του Αλία άνοιξε το δρόμο για τον ερχομό στην προεδρία του Σ. Μπερίσα, η υποψηφιότητα του οποίου ήταν η μοναδική, και εκλέχτηκε από τη Βουλή χωρίς καμμία συζήτηση. Τοιουτοτρόπως, τελικά πέρασαν στα χέρια του Δ.Κ. όλοι οι ανώτεροι θεσμοί του Κράτους: Το Προεδρείο, η Βουλή και το Υπουργικό Συμβούλιο. Η Βουλή αργότερα εξέλεξε τη νέα κυβέρνηση, επικεφαλής της οποίας τέθηκε ο Α. Μέξι. Στη συνέλευση της Βουλής, στις 13 Απριλίου 1992, ο

⁶² Miranda Vickers & James Pettifer, ο.π., σελ 144-146

⁶³ Miranda Vickers, σελ 318

⁶⁴ Biberaj, ο.π., σελ. 107

πρωθυπουργός Μέξι παρουσίασε το πρόγραμμα της κυβέρνησής του. Ήδη οι Αλβανοί εκλογείς εξ αρχής ανέμεναν πολλά από τον ερχομό στην εξουσία του Δ.Κ., έχοντας υπόψη τις μεγάλες υποσχέσεις που δόθηκαν αφειδώς κατά την προεκλογική εκστρατεία. Για αυτόν το λόγο, το πρόγραμμα που παρουσιάστηκε προέβλεπε τα μέτρα για την εμβάθυνση της δημοκρατίας, καθώς και για την ανάπτυξη της οικονομίας.⁶⁵

2.4 Η περίοδος 1992-1996

Η κυριαρχία του Δ.Κ διήρκεσε πέντε έτη, από το Μάρτιο του 1992 μέχρι το Μάρτιο του 1997. Αν και έγιναν μερικές θετικές πράξεις, οι άνθρωποι θυμούνται αυτήν τη διακυβέρνηση μόνο για τα κακά της. Μία από τις θετικές πράξεις κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας του Δ.Κ., ήταν η έγκριση μιας σειράς νόμων δια μέσου των οποίων αντικαταστάθηκαν νόμοι της σοσιαλιστικής περιόδου και ανοίχτηκε ο δρόμος της ανάπτυξης της χώρας σύμφωνα με τους κανόνες της πλουραλιστικής δημοκρατίας.

Τέτοιοι νόμοι σημαντικοί μπορούν να αναφερθούν: Ο χάρτης των Ελευθεριών και των δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο νόμος για το Συνταγματικό Δικαστήριο, και το Ανώτερο Συμβούλιο της Δικαιοσύνης, ο νόμος για την τοπική διοίκηση, οι νόμοι για τα όργανα της Δικαιοσύνης, τη δικηγορία, η έγκριση του Αστικού Κώδικα και του Ποινικού Κώδικα, ο νόμος για τις ιδιωτικοποιήσεις κ.α. Αναγγέλθηκε η αποκομματοποίηση της δικαιοσύνης, της αστυνομίας, της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, (SHIK) κ.α. Σε τούτο το πλαίσιο, μειώθηκε ο αριθμός των αξιωματικών και υπαξιωματικών κατά 35%, κυρίως για πολιτικούς λόγους. Η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών οικοδομήθηκε τελείως από την αρχή και με νέα στοιχεία, ενώ ο αριθμός των δυνάμεων της τάξης ανανεώθηκε κατά 50% με νέα άτομα. Όπως έδειξαν τα γεγονότα, όμως, κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας του Δ.Κ., και κατά ιδιαίτερο τρόπον αυτά των ετών 1996-1997, τούτη η ονομαζόμενη αποκομματοποίηση ήταν τελείως τυπική, αφορούσε στην ουσία την αντικατάστασή τους από ανθρώπους που ενεργούσαν μόνον σύμφωνα με τις παραγγελίες προς το πολιτικό συμφέρον του Δ.Κ.⁶⁶

Στον οικονομικό τομέα ανοίχτηκε ο δρόμος, σύμφωνα με τους νόμους της οικονομίας της αγοράς, στον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος σύμφωνα με τα στοιχεία του Δ.Κ., στα τέλη του έτους 1994 έδινε πάνω από το 65% του μικτού βάρους της παραγωγής της χώρας, φυσικά περιλαμβάνοντας και τη γεωργική παραγωγή. Ο Μπερίσα, αλλά και μερικοί διεθνείς

⁶⁵ Miranda Vickers, ο.π, σελ 319

⁶⁶ Biberaj, ο.π., σελ. 149-150

οργανισμού που τον υποστήριζαν, δήλωναν ότι η Αλβανία κατά τα έτη 1993 και 1994 είχε τη μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη στην Ανατολική Ευρώπη, αντιστοίχως 11% και 8%, ξεχνώντας ότι μετά τις καταστροφές των πρώτων ετών της μετάβασης, η αλβανική οικονομία ξεκινούσε από το "επίπεδο μηδέν", θεωρία εφαρμοσμένη από το ίδιο το Δ.Κ. και τον "δρόμο" του⁶⁷.

Το Δημοκρατικό κόμμα είχε ξεκινήσει μεταρρυθμίσεις ώστε να αλλάξει τη ρότα του και να καταφέρει να επανεκλεγεί. Χαρακτηριστικά ήταν ο «νομός της γενοκτονίας» αποκλείοντας όλους τους αξιωματούχους πριν το 1991 να έχουν δικαίωμα του «εκλέγεσθαι» και τη πλειοψηφία των υποψηφίων του Σοσιαλιστικού κόμματος (πάλαι ποτέ Κόμματος Εργασίας), αναδιαμόρφωσε τις νομαρχίες ώστε να ελέγχουν απόλυτα τους τοπικούς άρχοντες, έδωσε το δικαίωμα στο πρόεδρο να αναβάλει τις εκλογές ώστε να μην είναι στο χειμώνα όπου κυριαρχεί η αγανάκτηση στη χώρα εξαιτίας των ελλειπών υποδομών.⁶⁸

Σημαντικό γεγονός αυτής της περιόδου ήταν η ήττα για το δημοψήφισμα για την νομοθέτηση του Συντάγματος καθώς η διαδικασία, ενώ προχωρούσε απίστευτα αργά, επισπεύστηκε, μόλις δημιουργήθηκε η εντύπωση, ότι η Αλβανία είχε ελπίδες να γίνει δεκτή στο Συμβούλιο της Ευρώπης από τη στιγμή που θα ψηφιζόταν ένα αποδεκτό σύνταγμα. Δυστυχώς το αμερικανοφτιαγμένο σύνταγμα ώστε να δίνει υπερβολικά συγκεντρωτικές αρμοδιότητες στο Πρόεδρο καταψηφίστηκε δίνοντας ένα ισχυρό πλήγμα στη κυβέρνηση. Ήταν μια ψήφος μη εμπιστοσύνης και δυσαρέσκειας στην κυβέρνηση του Δημοκρατικού Κόμματος. Επιπλέον ο Μπερίσα έχασε και τη κοινοβουλευτική στήριξη άλλων κομμάτων⁶⁹. Στο τέλος της δεκαετίας του 1990 ο πόλεμος στο Κόσοβο και το σκάνδαλο των Πυραμίδων κλονίζουν το πολίτευμα της δημοκρατίας.

2.5 Η Συμβολή της Ελλάδος στη Μεταπολιτευτική Αλβανία

Το τέλος του κομμουνισμού επέτρεψε στην Αλβανία να γίνει μέλος της ΔΑΣΕ (τόρα ΟΑΣΕ), θέτοντας τέρμα στην απομόνωσή της. Σύμφωνα με το Σταύρο Τζίμα «η ελληνική εξωτερική πολιτική στο βορειοηπειρωτικό κινήθηκε στο διάστημα 91-93 με στόχο την αυτονομία και σε περίπτωση διάλυσης της Αλβανίας την απόσχιση του νότου»⁷⁰. Οι

⁶⁷ Biberaj, ο.π., σελ. 181

⁶⁸ Miranda Vickers & James Pettifer, ο.π, σελ 448

⁶⁹ Paulin Kola, ο.π, σελ. 324

⁷⁰ Σταύρος Τζίμας, «Στον Αστερισμό του Εθνικισμού»,σελ 67

προσπάθειες για την εγκαθίδρυση οικονομίας της αγοράς προκάλεσαν εξάρσεις, αλλά άνοιξαν το δρόμο στην Αλβανία να λάβει ποσά βοήθειας από ανεπτυγμένες χώρες όσο και αν προσπάθησε η Ελλάδα να παγώσει τις διαδικασίες.⁷¹ Η Αλβανία ξεκίνησε να ευθυγραμμίζει την πολιτική και τα θεσμικά της όργανα με τη Δύση, την οποία οι Αλβανοί θεωρούσαν ιστορικά ως πολιτιστικό και γεωγραφικό σπίτι τους.

2.5.1 Διπλωματικές Σχέσεις.

Το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990 την πολιτική των δύο κυβερνήσεων καθόρισαν σε σημαντικό βαθμό οι εξελίξεις στο Κόσοβο, η πλήρης αναγνώριση των Σκοπίων ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» από την Αλβανία⁷² και η στάση της Αλβανίας εναντίον της Ελληνικής Μειονότητας ενώ η κυβέρνηση της ΝΔ είχε οικονομική εμπλοκή στην αποκατάσταση της δημοκρατίας⁷³. Μετά την ειρηνευτική συμφωνία του Ντεϊτον (Βοσνία) και τη γενική βελτίωση του κλίματος στα Βαλκάνια βελτιώθηκαν και οι ελληνοαλβανικές σχέσεις.

Ελλάδα και Αλβανία υπέγραψαν Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας, Καλής Γειτονίας και Ασφαλείας, στα Τίρανα στις 21 Μαρτίου 1996, που αναφέρει μεταξύ άλλων ότι δεσμεύονται να διευρύνουν και να εμβαθύνουν τη συνεργασία τους στον οικονομικό, βιομηχανικό, τραπεζικό, τουριστικό, τεχνολογικό, επιστημονικό, οικολογικό τομέα, καθώς και σε εκείνους της υδροοικονομίας, ενέργειας, μεταφορών και επικοινωνιών, στρατιωτικής συνεργασίας και ασφάλειας. Έχει διάρκεια είκοσι ετών και θα ανανεώνεται αυτομάτως για μία νέα περίοδο πέντε ετών, εκτός εάν ένα εκ των Συμβαλλόμενων Μερών κοινοποιήσει εγγράφως σε άλλο Μέρος την απόφασή του να την καταγγείλει, τουλάχιστον ένα έτος προ της λήξεως της αντίστοιχης περιόδου.⁷⁴

Συμμετέχουν και οι δύο χώρες στη Διαδικασία Συνεργασίας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SEECP) που αποτελεί, από ιδρύσεως της πρωτοβουλίας το 1996, το μόνο σχήμα συνεργασίας προερχόμενο αποκλειστικά από τις χώρες της ΝΑ.⁷⁵ Η ελληνική κυβέρνηση στήριξε την προεκλογική εκστρατεία του κυβερνώντος κόμματος (ΔΚΑ-Μπερίσα) στις

⁷¹ Ηλίας Αντωνόπουλος ο.π, σελ. 111-115

⁷² Ηλίας Αντωνόπουλος ο.π, σελ 106

⁷³ Σταύρος Τζίμας, ο.π σελ 109

⁷⁴ Νόμος υπ' αριθμ.: 2568/1998

⁷⁵ Διαδικασία Συνεργασίας Ν.Α. Ευρώπης (SEECP) & Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας (RCC), ΥΠΕΞ, (τ.π 14.02.2011) https://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/seecp_en.pdf

επόμενες εκλογές⁷⁶ έστω και αν για την Αλβανική κρίση ο Μπερίσα κατηγορούσε την Ελλάδα⁷⁷.

Το κλίμα άλλαξε θεαματικά και στη συνέχεια η ελληνική εξωτερική πολιτική κινήθηκε με εξωστρέφεια στις διμερείς της σχέσεις με την Αλβανία. Προώθησε την επίτευξη των εθνικών της στόχων μέσα από την προσπάθεια ένταξης της Αλβανίας σε δυτικοευρωπαϊκούς θεσμούς (Συναντήσεις Αρχηγών Κρατών ΝΑ Ευρώπης, Σύμφωνο Σταθερότητας ΝΑ Ευρώπης)⁷⁸ και νέες συμφωνίες υπογράφηκαν σε ενεργειακά⁷⁹ και στρατιωτικά⁸⁰ πλαίσια. Με τη συμμετοχή της η Αλβανία δεσμευόταν για την τήρηση και εφαρμογή των συμφωνηθέντων.

2.5.2 Οικονομικές Σχέσεις.

Η μεταπολιτευτική Αλβανία είναι αποδέκτης αναπτυξιακής βοήθειας από την Ελλάδα. Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο διμερούς συνεργασίας καλύπτει ένα πεδίο θεμάτων και καθορίζεται από συμφωνίες Οικονομικής, Βιομηχανικής, Τεχνικής και Επιστημονικής Συνεργασίας, Επενδύσεων, Φορολογίας, στον Ενεργειακό Τομέα. Κύριοι τομείς βοήθειας είναι η παιδεία και η υγεία, καθώς και η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης ευπαθών κοινωνικών ομάδων⁸¹

Δραστηριοποίηση παρατηρείται στον τραπεζικό τομέα με τη πρώτη ιδιωτική τράπεζα στην Αλβανία, το 1996, να φέρει ελληνική σφραγίδα.⁸² Τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επένδυσαν στην Αλβανία στις αρχές του 2000, λόγω του παρθένου τραπεζικού τομέα και της παρουσίας επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων και την περίοδο 2002-2008 έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στην οικονομική ανάκαμψη της Αλβανίας.⁸³ Έως το τέλος Σεπτεμβρίου 2011, τέσσερις ελληνικές τράπεζες (Εθνική, Alpha Bank, Tirana Bank-Τράπεζα Πειραιώς, Εμπορική) κατείχαν το 22% του συνολικού τραπεζικού κεφαλαίου της

⁷⁶ Miranda Vickers & James Pettifer, ο.π, σελ 327

⁷⁷ Σταύρος Τζίμας, ο.π σελ 203,206

⁷⁸ Χαράλαμπος Κοντονής, «Η Διαβαλκανική Συνεργασία 1974-2004: Τριάντα Χρόνια Ελληνικής Βαλκανικής Περιφερειακής Πολιτικής», στο Κ. Αρβανιτόπουλος και Μ. Κοππα,(επιμ), Τριάντα Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004, σελ.: 36-43

⁷⁹ Νόμος υπ' αριθμ: 3541/2007

⁸⁰ Νόμος υπ' αριθμ: 3253/2004

⁸¹ Πρεσβεία της Ελλάδος στα Τίρανα Γραφείο ΟΕΥ, Επιχειρηματικός Οδηγός ALBANIA, Ιούνιος 2010, https://www.prevezachamber.gr/backOffice/pdf/albania_epixirimatikos_odigos_2010.pdf σελ. 53-56,

⁸² Σταύρος Γ. Ντάγιος, «Αλβανία, Ελλάδα και Ε.Ε. Διλήμματα στα Τίρανα, 100 χρόνια μετά την ανεξαρτησία», Foreign Affairs Hellenic Edition , <https://www.foreignaffairs.gr/articles/69162/stayros-g-ntagios/albania-ellada-kai-ee?page=show>, (τ.π 05.02.2013)

⁸³ Πρεσβεία της Ελλάδος στα Τίρανα Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων ο.π.

χώρας. Τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παραμένουν υψηλά στην προτίμηση των Αλβανών καταθετών, γεγονός που σχετίζεται με την παρουσία των Αλβανών μεταναστών που εργάζονται στην Ελλάδα και διευκολύνονται κατά τη μεταφορά των χρημάτων και εμβασμάτων (χαμηλότερες προμήθειες). Οι ελληνικές επενδύσεις στον τραπεζικό τομέα, παρότι γνωρίζουν πτώση (το 2008 κατείχαν το 28% του συνολικού κεφαλαίου), είναι υπολογίσιμες. Ταυτόχρονα έχουμε ελληνική παρουσία στον τηλεπικοινωνιακό τομέα (τον Μάιο του 1996 στην Αλβανία λειτουργεί κινητή τηλεφωνία επίσης με τη πρώτη εταιρεία να φέρει ελληνική σφραγίδα).⁸⁴ Άλλοι τομείς επιχειρηματικότητας ήταν: των πετρελαιοειδών (Global Petroleum-ΕΛΠΕ, Mamidoil), ο κατασκευαστικός, της παροχής υπηρεσιών υγείας (Ιατρικό Κέντρο, Κεντρική Κλινική Αθηνών, κ.ά.), των τροφίμων (Λούλης), των δομικών υλικών (TITAN, Alumil) και το εμπόριο.

2.5.3 Στρατιωτικές Σχέσεις

Οι Ελληνοαλβανικές στρατιωτικές σχέσεις ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 1992, όταν η Αλβανία υπέβαλε αίτηση ένταξης στο NATO (η Ελλάδα ήταν μέλος από το 1952) και τον Φεβρουάριο του 1994 ήταν από τις πρώτες πρώην κομμουνιστικές χώρες που εντάχθηκαν στο νεοσύστατο πρόγραμμα, του NATO, «Συνεργασία για την Ειρήνη»(PfP). Το συγκεκριμένο πρόγραμμα εντατικοποίησε τη σχέση της Αλβανίας με τη Συμμαχία, άρα και την Ελλάδα, ενώ απώτερος σκοπός ήταν η είσοδος στο NATO για να επιτευχθεί ασφάλεια και σταθερότητα στα Βαλκάνια και την περιοχή της Μεσογείου. Παράλληλα η Αλβανία πραγματοποίησε εσωτερικές μεταρρυθμίσεις των πολιτικών και στρατιωτικών συστημάτων ενώ συμμετείχε σε αρκετές επίσημες επιχειρήσεις του NATO (Βοσνία, Κοσσυφοπέδιο και Αφγανιστάν) με επιθυμία να γίνει μέλος της Συμμαχίας⁸⁵.

Η Ελλάδα συνέβαλε στην αντιμετώπιση της κρίσης του «παρα-τραπεζικού» συστήματος στην Αλβανία με αποστολή ειδών ανθρωπιστικής βοήθειας μαζί με άλλες χώρες στα πλαίσια Επιχειρήσεων Ανθρωπιστικής Βοήθειας του ΟΗΕ. Μετά από διμερή συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας υπογράφηκε το «Πρωτόκολλο Βοηθείας και Συνεργασίας των Ενόπλων Δυνάμεων του Υπουργείου Άμυνας Αλβανίας και Υπουργείου Εθνικής Άμυνας Ελλάδος» την 25 Σεπτεμβρίου 1997 και η διάρκεια παραμονής της Ελληνικής Δύναμης ορίστηκε να είναι εξάμηνη με σκοπό την αναδιοργάνωση των

⁸⁴ Σταύρος Γ. Ντάγιος ο.π

⁸⁵ «History of NATO-Albania relations», ΥΠΙΑΜ Αλβανίας, (τ.π. 18.05.2020)
<http://www.mod.gov.al/eng/index.php/security-policies/relations-with/nato/88-history-of-nato-albania-relations>.

Αλβανικών Ενόπλων Δυνάμεων σε θέματα εκπαίδευσης, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, τεχνογνωσίας και προστασίας των Ελληνικών μονάδων που επιχειρούσαν στην περιοχή. Στη συνέχεια, η παραμονή της παρατάθηκε μετά από αίτηση της Αλβανικής Κυβερνήσεως. Την ίδια περίοδο η Αλβανική Κυβέρνηση δήλωσε αδυναμία στέγασης και σίτισής των Κοσοβάρων προσφύγων και ζήτησε τη συνδρομή της διεθνούς κοινότητας. Η Ελληνική Κυβέρνηση ευαισθητοποιήθηκε αμέσως, οργανώνοντας τη λειτουργία τριών στρατοπέδων προσφύγων. Η Ελληνική Δύναμη παρέμεινε στην Αλβανία μέχρι, το τέλος της αποστολής της Συμμαχικής Δύναμης, την 31 Αυγούστου 1999. Στις 23 Οκτωβρίου 1999, μεταξύ Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας Ελλάδας και Υφυπουργού Άμυνας Αλβανίας, υπογράφηκαν συμπληρωματικές Συμφωνίες στην εφαρμογή του πρωτοκόλλου, με σκοπό την οικοδόμηση του Στρατιωτικού Νοσοκομείου του Αργυρόκαστρου, την επισκευή και ανακατασκευή της υποδομής του Στρατιωτικού Αεροδρομίου RINAS και της Ναυτικής Βάσης Δυρραχίου, την οργάνωση της Ταξιαρχίας Άμεσης Επέμβασης στα Τίρανα και τέλος τη φρούρηση και ασφάλεια του προσωπικού, των υλικών και των μέσων που αποστέλλονταν στην Αλβανία⁸⁶.

Η Αλβανία, και η Ελλάδα μαζί με άλλες πέντε χώρες συγκεντρώθηκαν για να δεσμευτούν στην περιφερειακή ασφάλεια και σταθερότητα, να αναπτύξουν στενότερους δεσμούς μεταξύ των στρατιωτικών τους δυνάμεων και να προωθήσουν τις σχέσεις καλής γειτονίας μεταξύ τους. Η συμφωνία για την Πολυεθνική Δύναμη Ειρήνης Νοτιοανατολική (MPFSEE) υπεγράφη από τους Υπουργούς Άμυνας στις 26 Σεπτεμβρίου 1998 στα Σκόπια. Η MPFSEE προωθεί την αμοιβαία κατανόηση, εμπιστοσύνη και συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, συμβάλλει μέσω του επιχειρησιακού κλάδου της, SEEBRIG, στην περιφερειακή και παγκόσμια ασφάλεια και συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΕΕ, NATO και OCSE)⁸⁷.

Η Αλβανία εντάχθηκε στη βορειοατλαντική συμμαχία (NATO) το 2009, με απόφαση της συνόδου του Βουκουρεστίου το 2008. Η Αλβανία, με διαφθορά σε εκλογές (βουλευτικές και δημοτικές) και πολιτικό βίο, απουσία δικαιοσύνης και ισχυρό οργανωμένο έγκλημα, με καθυστερημένη οικονομία, με υψηλή ανεργία, χαμηλή παραγωγικότητα και υψηλό ποσοστό «μαύρης εργασίας» δεν πληρούσε τα κριτήρια εισδοχής μιας υποψήφιας χώρας και εισήλθε στον οργανισμό ως πολιτική Τιράνων και

⁸⁶ «Αλβανία – NHQT», ΓΕΕΘΑ/Τμήμα Ενημέρωσης Τύπου, <https://geetha.mil.gr/alvania-nhqt/> (τ.π. 31.10.2019)

⁸⁷ History and Objectives <https://www.sedmpprocess.org/web/sedmp/home>

Ουάσιγκτον⁸⁸ Το επιχείρημα ήταν πως η διεύρυνση προς την ανατολική Ευρώπη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου εξάλειψε το κίνδυνο αναβίωσης της ρωσικής επιθετικότητας⁸⁹. Η χώρα εκσυγχρονίστηκε στρατιωτικά από το ΝΑΤΟ και συμμετείχε με δυνάμεις στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ χωρίς να αυξήσει τις αμυντικές δαπάνες της. Επιπρόσθετα, το 66% των αμυντικών δαπανών καλύπτει τις μισθολογικές δαπάνες του στρατιωτικού προσωπικού⁹⁰. Η συμμετοχή στο ΝΑΤΟ δεν ενίσχυσε ούτε την δημοκρατία, ούτε τους πυλώνες της χρηστής διακυβέρνησης στην χώρα.⁹¹

2.6 Ζητήματα Τριβής Σχέσεων

Η κρίση του 1990-1994 υποδαυλίζεται από το συσχετισμό της ανεξαρτησίας του Κοσσοβού και με την διεκδίκηση της Β. Ηπείρου από την Ελλάδα⁹², χρησιμοποιώντας ως μοχλό πίεσης η ελληνική πλευρά τις μαζικές απελάσεις Αλβανών μεταναστών και η αλβανική, ενέργειες εναντίον της ελληνικής μειονότητας⁹³ που έμεινε έκθετη και αβοήθητη στον εθνικισμό και την αντίδραση των κυβερνήσεων Μπερίσα.⁹⁴

2.6.1 Ελληνική Εθνική Μειονότητα και Αλβανικός Εθνικισμός.

Είναι η μεγαλύτερη αριθμητικά και σημαντικότερη μειονότητα, κρατικά αναγνωρισμένη ως εθνική μειονότητα, στην Αλβανία. Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Αλβανία το 1991, ανέφερε ότι ο αριθμός των Ελλήνων είναι περίπου 300.000 σε όλη τη χώρα, ενώ μόνο στα Τίρανα ζουν 15.000⁹⁵. Τα δικαιώματα της μειονότητας και η υλοποίηση των δεσμεύσεων και υποχρεώσεων της αλβανικής χώρας αποτελούν κριτήριο στη συμμόρφωση των απαιτήσεων της ευρωπαϊκής της πορείας και καταλύτης των διμερών σχέσεων των δύο χωρών⁹⁶.

⁸⁸ «Study on NATO Enlargement», Σεπ 1995, <https://bit.ly/2MumqYP>

⁸⁹ Γιώργος Ντούσκας, «Η πορεία ενσωμάτωσης της Αλβανίας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς: δέκα χρόνια μετά την ένταξη στο ΝΑΤΟ και πέντε μετά την απόδοση καθεστώτος υπονήφιας χώρας στην ΕΕ.», ηλεκτρονικό περιοδικό Pro-Justitia, τ.2 (2019) σελ.106, <https://ejournals.lib.auth.gr/projustitia>,

⁹⁰ Defence Expenditures of NATO Countries (2009-2016), <https://bit.ly/2TexNYK> Ιουλ 2016,

⁹¹ Γιώργος Ντούσκας, ο.π, σελ.108

⁹² Σωτήρης Βαλντέν, « Η Βαλκανική Πολιτική της Ελλάδας. Κριτικός Απολογισμός της Μεταπολεμικής Περιόδου και Προοπτικές», στο Παναγιώτης Ι. Τσάκωνας, Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Ι.Σιδέρης (Αθήνα 2003), σ. 399-410.

⁹³ Abrahams F. C., «Modern Albania From Dictatorship to Democracy in Europe», New York University Press, (New York 2015), σελ.145-148

⁹⁴ Χωριανόπουλος Μάνος, , «40 Χρόνια ΝΔ: Από τη Σοσιαλμανία στα Μνημόνια», <https://www.news247.gr/afieromata/40-chronia-nd-apo-ti-sosialmania-sta-mnimonia.6299560.html> ,(τ.π.04.10.2014)

⁹⁵ Sylvia Waehling , Εφημερίδα Η Φωνή της Ομόνοιας 3/12/1991

⁹⁶ «Ελληνική Εθνική Μειονότητα Αλβανίας»,τ.π. 15.05.20, <https://www.mfa.gr/elliniki-ethniki-meionotita-albanias/>

Η οργάνωση «ΟΜΟΝΟΙΑ» και το «Κόμμα Ένωση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» (ΚΕΑΔ) εκπροσωπούν, κατά κύριο λόγο, την ΕΕΜ στην Αλβανία. Η «Ομόνοια», επειδή της απαγορεύθηκε να συμμετάσχει στις εκλογές του Μάρτη 1992, με το επιχείρημα ότι ήταν μια οργάνωση που ιδρύθηκε επί εθνικών βάσεων, ενώθηκε με την «Πρέσπα» (μικρή οργάνωση της σλαβομακεδονικής μειονότητας) και ίδρυσαν το κόμμα της Ένωσης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Κ.Ε.Δ.Α.)⁹⁷. Τα κύρια ζητήματα που απασχολούν την ΕΕΜ άπτονται της εκπαίδευσης. Έχει παραδοθεί ψήφισμα στην Αλβανική, από την «Ομόνοια», που απαιτούσε, εξ' ονόματος ολόκληρης της ελληνικής μειονότητας, το σεβασμό των περιουσιών τους, ερώτημα για την απουσία των ομογενών από τις δημόσιες υπηρεσίες, παρά τη κοινοβουλευτική εκπροσώπησή τους, τη δυνατότητα χρήσης της ελληνικής γλώσσας στη δημόσια ζωή αλλά και το δικαίωμα παροχής δημόσιας δωρεάν εκπαίδευσης στη μητρική γλώσσα που αποτελεί βασική υποχρέωση κάθε σύγχρονου κράτους.⁹⁸

Ο αλβανικός εθνικισμός έβαλε στόχο τη μειονότητα και την αποκοπή της από τον ελληνισμό. Τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν είναι: μετακινήσεις πληθυσμών, «αποχαρακτηρισμός» ελληνικών χωριών και εγκατάσταση Τσάμηδων γύρω από τη Χιμάρα και τις άλλες μειονοτικές περιοχές. Διαρκείς και μόνιμες πιέσεις για να αποχωρήσουν οι Βορειοηπειρώτες προς την Ελλάδα, έντονος ανθελληνισμός στην εκπαίδευση και ενίσχυση του αλβανικού εθνικισμού μέσω των διεκδικήσεων των Τσάμηδων.⁹⁹ Η Ελληνική Εθνική Μειονότητα αμύνθηκε μόνη ενάντια στην αφομοιωτική πολιτική του Αλβανικού κράτους.¹⁰⁰

Οι Τσάμηδες διεκδικούν από την Ελλάδα να αναγνωρίσει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας τους και να παραδεχτεί την εθνοκάθαρση της κοινότητας τους. Ιστορικά οι Τσάμηδες ήταν μια αλβανόφωνη μουσουλμανική κοινότητα που κατοικούσε στη σημερινή Θεσπρωτία. Με τη λήξη της γερμανικής κατοχής, το ελληνικό κράτος εκδίωξε τους Τσάμηδες από την ελληνική επικράτεια λόγω της δωσίλογης δράσης τους.¹⁰¹ Εσωτερικά της Αλβανίας το ζήτημα προωθείται κυρίως από το κόμμα των Τσάμηδων, το PDIU. Οι Τσάμηδες, επειδή δεν έχουν στα χέρια τους επίσημους τίτλους ιδιοκτησίας, απαιτούν από το αλβανικό κράτος

⁹⁷ Miranda Vickers & Pettifer James, ο.π, σελ 144-146

⁹⁸ «Ελληνική Εθνική Μειονότητα Αλβανίας», ο.π

⁹⁹ Γιώργος Καταπελιάς, «Ο Κ. Κατσίφας, οι Βορειοηπειρώτες και η μοίρα του ελληνισμού», <https://www.liberal.gr/apopsi/O-konstantinos-katsifas-oi-boreioipeirotres-kai-i-moira-tou-ellinismou/226517>, (τ.π.. 02.11.18)

¹⁰⁰ Δημήτρης. Χατζηδημητρίου, «Ανοιχτή πληγή τα δικαιώματα της μειονότητας στην Αλβανία», Εφημερίδα: Ναυτεμπορική, <https://m.naftemporiki.gr/story/1420815>, (τ.π. 05.12.2018)

¹⁰¹ Θωμάς Ρούτσης, «Τι χωρίζει Ελλάδα και Αλβανία», <https://bit.ly/3cGAf1V> (τ.π. .17.01.17)

να διευθετήσει το θέμα τους. Η Ελλάδα απορρίπτει την ύπαρξη του τσάμικου ζητήματος ως “non issue”, προκείμενου να αποτρέψει εξ αρχής να μπει στη διμερή ατζέντα διαλόγου σχετική διεκδίκηση. Η Αλβανία αποσκοπεί στη δημιουργία ενός διπλωματικού αντίβαρου στις διεκδικήσεις της ελληνικής μειονότητας.¹⁰² Από το 2004 και μετά η Ελλάδα έπαυσε να θεωρεί τη μειονότητα ως αποκλειστικό διμερές θέμα και το ενέταξε ως θέμα του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου.

Κατά τη γνώμη μου, η Ελλάδα προσπαθούσε να διατηρήσει την ύπαρξη της Αλβανικής Ελληνικής Μειονότητας χωρίς ουσιώδη ανταποδοτικά οφέλη. Κρατώντας τους μετανάστες σε αναμονή, τους χρησιμοποιούσε για εργατικό δυναμικό και, όποτε χρειαζόταν, διευκόλυνε τη μετακίνησή τους στην Ελλάδα.

2.6.2 Οι Μεταναστεύσεις του 1991 και 1997

Με τη κατάρρευση του καθεστώτος ήρθε και το άνοιγμα των συνόρων που μείωσε τον αλβανικό πληθυσμό, καθώς οδήγησε την ελληνική μειονότητα της Αλβανίας «Βορειοηπειρώτες» να εισέλθει στην Ελλάδα με κίνδυνο της ζωής τους (έτυχαν ευκολότερης απόκτησης της άδειας παραμονής και εργασίας, συγκριτικά με τους επόμενους).¹⁰³ Το επόμενο μεταναστευτικό κύμα αρχίζει το 1997, όταν η αλβανική οικονομία έχει πληγεί από την κρίση των παρατραπεζών.¹⁰⁴

Η ελληνική Πολιτεία βρίσκεται αντιμέτωπη με τη μαζικότητα του μεταναστευτικού κύματος και με την καταγραφή των μεταναστών θέτοντας τεκμήρια ελληνικότητας. Τα κριτήρια πιστοποίησης της ελληνικότητας των μεταναστών, αφορούσαν το πατρώνυμο τους (ελληνική καταγωγή-εθνικότητα), αν μιλούσαν τη βλάχικη γλώσσα και τέλος αν ήταν βαπτισμένοι (θρησκεία). Η ιδιότητα του ομόθρησκου παίζει καθοριστικό ρόλο, οδηγώντας άθεους ή μουσουλμάνους Αλβανούς να βαπτίζονται ακόμη και στα ποτάμια των συνόρων για να πιστοποιήσουν την «ελληνικότητα» τους, είτε υπάρχει πραγματικά είτε όχι, ώστε να έχουν ευνοϊκότερη μεταχείριση και να εξασφαλίσουν άδεια παραμονής¹⁰⁵. Κάποια στιγμή, όμως, το θρήσκευμα έπαψε να είναι κριτήριο ελληνικότητας, αφού υπήρχαν και άλλοι Αλβανοί πολίτες ορθόδοξοι, χωρίς όμως ελληνική καταγωγή.

¹⁰² Γαρυφαλλιά Αναστασοπούλου, «Αλβανοί Ορθόδοξοι και Έλληνες της Αλβανίας και ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Αλβανίας», στη Σειρά Μελετών του Κέντρου Μειονοτικών Ομάδων Περίοδος Β΄-6. (επιμ.), ΒΙΒΛΙΟΡΑΜΑ, Αθήνα 2013, σελ. 42

¹⁰³ Γαρυφαλλιά Αναστασοπούλου, ο.π σελ. 38-39

¹⁰⁴ Μαλκίδης Θ., Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, εκδ. Γόρδιος, Αθήνα, 2007, σελ. 248

¹⁰⁵ Γαρυφαλλιά Αναστασοπούλου, ο.π, σελ. 39-40

Μια πρώτη προσπάθεια αναγνώρισης της ομογενειακής ιδιότητας και των αντίστοιχων δικαιωμάτων έγινε το 1998¹⁰⁶, όπου ορίστηκε ότι, στους ελληνικής καταγωγής υπηκόους Αλβανίας που βρίσκονταν στην Ελλάδα, θα χορηγούνταν ένα Ειδικό Δελτίο Ταυτότητας Ομογενούς (Ε.Δ.Τ.Ο.). Το Ε.Δ.Τ.Ο. προβλεπόταν τριετούς ισχύος, ανανεώσιμο και να παρέχει στον κάτοχό του και στην οικογένεια του δικαίωμα νόμιμης παραμονής και εργασίας. Ως προϋποθέσεις ορίστηκαν ταξιδιωτικά έγγραφα προξενικής θεώρησης ετήσιας ή πενταετούς ισχύος, ακόμη και αν η ισχύς τους είχε λήξει.¹⁰⁷ Το εμπόδιο του «απορρήτου» που συναντάς αν θέλεις να μελετήσεις σχετικά στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης αποτελεί ένδειξη της ύπαρξης ομογενών με αμφισβητούμενα «πιστοποιητικά ελληνικότητας»¹⁰⁸.

2.6.3 Το ζήτημα της Άρσης του Εμπολέμου και η Υφαλοκρηπίδα.

Η Ελλάδα υπέβαλε για πρώτη φορά σχέδιο οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας με την Αλβανία στις αρχές του 1977, όμως οι Αλβανοί ζήτησαν ως σημείο εκκίνησης των συνομιλιών την κατάργηση του νόμου περί εμπολέμου (Νοέμβριος 1940), ένα γραφειοκρατικό ζήτημα με συμβολική διάσταση για τους Αλβανούς. Πρόκειται για ένα βασιλικό διάταγμα του 1940, το οποίο αφαιρέθηκε, με κυβερνητική απόφαση κυβέρνησης του Α. Παπανδρέου το 1987, χωρίς κανένα αντάλλαγμα, αλλά χωρίς να καταργηθεί με ψήφισμα της ελληνικής Βουλής δεν έλαβε ισχύ Νόμου. Κύρια παρενέργεια ήταν να παραμείνουν σε ισχύ συγκεκριμένοι νόμοι που αφορούν στην απόδοση στους νόμιμους δικαιούχους τους των λεγόμενων «περιουσιών υπό μεσεγγύηση».¹⁰⁹

Τον Μάρτιο του 2009 επιτεύχθηκε στα Τίρανα μία αρχική συμφωνία για την θαλάσσια οριοθέτηση. Στις 27 Απριλίου ο Έλληνας πρωθυπουργός πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Αλβανία και επετεύχθη η συμφωνία για τον καθορισμό των θαλασσιών ζωνών και της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας. Με βάση αυτήν, η Ελλάδα αναγνώριζε, έμμεσα αλλά επίσημα, την χάραξη των συνόρων στην ελληνοαλβανική μεθόριο, καθώς η οριοθετική γραμμή των θαλασσιών συνόρων ξεκινούσε ακριβώς από το σημείο όπου ολοκληρωνόταν η οριοθετική γραμμή των χερσαίων συνόρων της Αλβανίας. Οι υπουργοί Εξωτερικών των δύο χωρών, Ντόρα Μπακογιάννη και Λουλζίμ

¹⁰⁶ Νόμος υπ' αριθμ.: 4000/1998

¹⁰⁷ Γρηγόρης Τσιούκας, «Το νομικό καθεστώς των ομογενών Αλβανίας», στο Ελληνικά ενδιαφέροντα με επικέντρωση στην Ήπειρο και τους παλιότερα αρβανιτόφωνους Έλληνες, <https://arvanitika.blogspot.com/2019/06/pdf.html>, (τ.π.26.06.19) σελ 70

¹⁰⁸ Μίλτος Παύλου, «Οι Έλληνες της Αλβανίας στην Ελλάδα», στο Τσιτσελίκης Κ., Χριστόπουλος Γ. (επιμ.), Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας, Κριτική, Αθήνα 2003, σελ 274

¹⁰⁹ Θωμάς Ρούτσης, ο.π

Μπάσα, υπέγραψαν στα Τίρανα την συμφωνία αλλά, δύο μήνες αργότερα, το αντιπολιτευόμενο σοσιαλιστικό κόμμα του Έντι Ράμα κατήγγειλε τη συμφωνία στο Συνταγματικό Δικαστήριο, το οποίο την έκρινε αντισυνταγματική και την ακύρωσε. Η συμφωνία για τις θαλάσσιες ζώνες μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας το 2009, θα μπορούσε να εφαρμοστεί, εάν είχε κυρωθεί μονομερώς νωρίτερα από την ελληνική κυβέρνηση με νόμο, γεγονός το οποίο μας εκθέτει.¹¹⁰ Στην Ελλάδα γνωρίζουν ότι πίσω από την ενέργεια αυτή υποβόσκει τουρκικός δάκτυλος, προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία προηγούμενου μετά από αποκαλύψεις στην Αλβανική Βουλή.¹¹¹ Τέλος όπως υποστηρίζει ο πρέσβης ε.τ. κ. Μάλλιας, «*Καμία αλβανική κυβέρνηση δεν θα θελήσει να εφαρμόσει Συμφωνία για την οριοθέτηση της ΑΟΖ με την Ελλάδα που θα ζημιώνει τις θέσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο*».¹¹²

2.6.4 Η Αυτοκέφαλος Ορθόδοξος Εκκλησία της Αλβανίας

Μέχρι το 1967 που ο Χότζα απαγόρευσε όλες τις θρησκευτικές εκδηλώσεις λατρείας, και ανακήρυξε την Αλβανία ως το πρώτο αθεϊστικό κράτος του κόσμου¹¹³, το θρήσκευμα του αλβανικού πληθυσμού ήταν κατά πλειοψηφία ο μουσουλμανισμός¹¹⁴. Όταν άρθηκαν οι θρησκευτικές απαγορεύσεις η Καθολική Εκκλησία, αν και έδρασε ελεύθερα, αντιμετώπισε δυσκολίες από το τοπικό πληθυσμό και την αυξανόμενη ισλαμική επιρροή¹¹⁵. Είχε τη βοήθεια της κυβέρνησης που θεωρούσε ότι με τη καθολική θρησκεία θα ενσωματωθούν ταχύτερα στην Ευρώπη και ταυτόχρονα θα κατευνάσει την «ελληνοποιημένη» Ορθόδοξη Εκκλησία.

Την περίοδο του Αθεϊσμού, οι Ορθόδοξοι πιστοί διατήρησαν την πίστη τους μυστικά με τη βοήθεια ελληνικών και ιταλικών ραδιοφωνικών σταθμών και του επισκόπου Κόνιτσας Σεβαστιανού. Ο ίδιος προσπάθησε να τονώσει το θρησκευτικό ηθικό των Ορθοδόξων Χριστιανών ιδρύοντας βορειοηπειρωτικές οργανώσεις (ΠΑΣΥΒΑ, ΣΦΕΒΑ), αγρυπνίες στα σύνορα¹¹⁶, λειτουργούσε σε χωριά των συνόρων και χρησιμοποιούσε τα ισχυρότερα μεγαφωνικά συστήματα της εποχής ώστε ο ήχος να φθάνει στους Αλβανούς

¹¹⁰ Παναγιώτης Μπάρκας, «Τα κρυφά μονοπάτια στην ακύρωση της ε/α συμφωνίας για την ΑΟΖ», <https://bit.ly/3bEHwhl>, (τ.π.01.04.17)

¹¹¹ Θωμάς Ρούτσης, ο.π

¹¹² Αλέξανδρος Μάλλιας, «Η Αλβανία του κ. Έντι Ράμα και η Ελλάδα», στην ηλεκτρονική εφημερίδα Παρόν <https://www.paron.gr/2020/09/25/i-alvania-toy-k-enti-rama-kai-i-ellada-toy-al-mallia/> (τ.π.25.09.20)

¹¹³ Miranda Vickers & Pettifer James, ο.π, σελ 177

¹¹⁴ Στο ίδιο, σελ 172

¹¹⁵ Στο ίδιο, σελ. 192-194

¹¹⁶ Σταύρος Τζίμας, ο.π σελ 74

πιστούς, ενώ ήταν και ο ιερέας ο οποίος ξεκίνησε τις βαφτίσεις στα ποτάμια των συνόρων¹¹⁷. Οι ενέργειες του δυναμίτιζαν τις ελληνοαλβανικές σχέσεις και προκαλούσαν εθνικιστικό αλυτρωτισμό στην Ελληνική Μειονότητα με αρνητικές επιπτώσεις εις βάρος της.

Τον Ιανουάριο του 1991 αποστέλνεται ως Πατριαρχικός Έξαρχος (απεσταλμένος του Οικουμενικού Πατριάρχη) στην Αλβανία ο Τιτουλάριος Επίσκοπος Ανδρούσης, μέχρι πρότινος καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Αθηνών και Ιεραπόστολος Ανατολικής Αφρικής¹¹⁸, ο Έλληνας κ. Αναστάσιος Γιανουλάτος με σκοπό να επανιδρύσει την Αλβανική Ορθόδοξη Εκκλησία. Η τοποθέτηση του ικανοποίησε την Ελληνική Μειονότητα στη Νότια Αλβανία¹¹⁹, αλλά για να λάβει άδεια εισόδου και να ξεκινήσει το ιερατικό του έργο κόντρα στις επιθυμίες της Αλβανικής κυβέρνησης χρειάστηκαν διεθνείς πιέσεις¹²⁰. Μαζί με τον κ. Αναστάσιο ήρθαν και αρκετοί Έλληνες ιερωμένοι να στηρίζουν το έργο του. Γεγονός με το οποίο δεν συμφωνούσε καθόλου η αλβανική κυβέρνηση, η οποία είχε δεχθεί να τοποθετηθεί Έλληνας στην κεφαλή της Αλβανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, κατά παράβαση του αλβανικού νόμου του 1929 που προϋπόθετε οι ιερατικοί ηγέτες να είναι εξ αίματος και γλώσσας Αλβανοί, αλλά όχι και οι διάδοχοι του. Φαίνεται πλέον η άνιση μεταχείριση της θρησκευτικής αναδιοργάνωσης, καθώς ο Καθολικισμός και ο Μουσουλμανισμός δεν αντιμετώπισαν παρόμοιες αντιστάσεις φέρνοντας ιεράρχες μη Αλβανούς¹²¹. Έτσι, αν και τον Ιούνιο 1992 εξελέγη Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και Πάσης Αλβανίας, ορίζοντας μητροπολίτες Αργυροκάστρου, κ. Αλέξανδρο, Κορυτσάς τον κ. Χριστόδουλο (Έλληνας) και Βερατίου τον κ. Ιγνάτιο (αλβανίτης), οι λοιποί ιεράρχες δεν είχαν την έγκριση της αλβανικής κυβέρνησης μέχρι το 1997¹²². Δημιουργήθηκε και το επεισόδιο με τον εθνικιστή αρχιμανδρίτη Αργυροκάστρου, Χρυσόστομο Μαϊδώνη ο οποίος απελάθηκε βιαίως¹²³ και προκάλεσε έντονη σύγκρουση ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις, γεγονός που επιβεβαίωνε την αλβανική κυβέρνηση, αλλά αδικούσε το ιερατικό ορθόδοξο χριστιανικό έργο.

Το έργο του Μακαριότατου ήταν προς όλες τις κατευθύνσεις. Μέσα σε ένα χρόνο κατάφερε να λειτουργούν ορθόδοξες ενορίες στις περισσότερες πόλεις και κωμοπόλεις με

¹¹⁷ Miranda Vickers & Pettifer James, ο.π, σελ 196

¹¹⁸ Αντωνόπουλος, ο.π σελ 126

¹¹⁹ Miranda Vickers & Pettifer James, ο.π, σελ 197

¹²⁰ Σταύρος Τζίμας ο.π σελ 49

¹²¹ Ηλίας Αντωνόπουλος ο.π σελ 128

¹²² Σταύρος Τζίμας ο.π σελ 52

¹²³ Στο ίδιο σελ 82

ορθόδοξο πληθυσμό και σε εκατοντάδες χωριά. Για το σκοπό αυτό χειροτόνησε πάνω από 120 νέους κληρικούς και αναστήλωσε πάνω από 300 ναούς (90 εκ θεμελίων), φρόντισε για τη μετάφραση και την έκδοση στα αλβανικά 50 λειτουργικών και άλλων θρησκευτικών βιβλίων, οργάνωσε Συνδέσμους Γυναικών, Νεολαίας και Διανοομένων. Ίδρυσε την Ορθόδοξη Θεολογική Ακαδημία «Ανάστασις» στο Δυρράχιο το 1992 και το εκκλησιαστικό Λύκειο «Τίμιος Σταυρός» στο Αργυρόκαστρο το 1998 με καθηγητές που διδάσκουν αφιλοκερδώς¹²⁴ και εξασφάλισε για τα επόμενα χρόνια ποιμενάρχες γένους και γλώσσας αλβανικού. Συνέστησε Τεχνική Υπηρεσία της Εκκλησίας, η οποία ασχολήθηκε, εκτός από την αναστήλωση των ναών, με το κτίσιμο πολλών εκκλησιαστικών κέντρων, μεταξύ των οποίων το κτίριο της αρχιεπισκοπής και μητροπόλεων, σχολεία, κλινικές, ξενώνες, κατασκηνώσεις νεολαίας, αλλά και δρόμοι, υδραγωγεία, ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, γέφυρες, κ.ά. Ίδρυσε την πρώτη ορθόδοξη αλβανική εφημερίδα “Ngjallja”, το παιδικό περιοδικό “Gezohu”, το δελτίο “News from Orthodoxy in Albania”, καθώς και Ραδιοφωνικό σταθμό. Με το μακρόπνοο αυτό οικοδομικό πρόγραμμα η Ορθόδοξη Εκκλησία αναδείχθηκε σε ένα από τους σημαντικότερους επενδυτές.

Η δυσκολότερη στιγμή ήταν όταν, λόγω καταγωγής, προσπάθησαν να τον διώξουν με ένα σχέδιο συντάγματος, που επρόκειτο να τεθεί προς έγκριση στο τέλος του '94 και περιλαμβανόταν παράγραφος κατά την οποία «οι αρχηγοί των μεγάλων θρησκευτικών κοινοτήτων έπρεπε να είναι Αλβανοί υπήκοοι γεννημένοι στην Αλβανία και με μόνιμη διαμονή σ’ αυτήν τα τελευταία είκοσι έτη». Εάν το σχέδιο ψηφιζόταν, ο Αναστάσιος έπρεπε να φύγει, αφήνοντας την Ορθόδοξη Εκκλησία στην τύχη του καθεστώτος, το οποίο βρισκόταν υπό την ασφυκτική επιρροή ισλαμικών κύκλων αλλά με δημοψήφισμα 54% επιθυμία για παραμονή του αρχιεπισκόπου Αναστάσιου κάμφθηκαν οι εθνικιστικές πιέσεις¹²⁵. Ακόμη ενεργός στη θέση του ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος, εν τέλει έγινε Αλβανός υπήκοος το έτος 2017.

2.6.5 Η Τουρκόφιλη Αλβανία

Η αρνητική παρεμβολή της Τουρκίας στις ελληνοαλβανικές σχέσεις είναι εμφανής. Η κυβέρνηση των Τιράνων, σε όλα τα στάδια των διμερών μας διαπραγματεύσεων από το Φεβρουάριο του 2006, ανέφερε σε υψηλό πολιτικό επίπεδο στην Τουρκία.¹²⁶ Η Αλβανία

¹²⁴ Ηλίας Αντωνόπουλος ο.π σελ 129

¹²⁵ Σταύρος Τζίμας ο.π σελ 120

¹²⁶ Αλέξανδρος Μαλλιός, «12 Θέσεις για τις σχέσεις Ελλάδας και Αλβανίας», στο «Άμυνα & Διπλωματία», τεύχος Δεκ. 2018

συμπεριφέρεται ως χώρα δορυφόρος της Τουρκίας ενώ υπάρχει και μία συμφωνία από ιδρύσεώς της που σχεδόν την έχει εντάξει σε μια συμμαχία με την Τουρκία προς υπεράσπιση των, από κοινού, συμφερόντων τους ενάντια στα ελληνικά συμφέροντα. Η Μυστική Συμφωνία, από το 1922, είναι σε ισχύ όλα τα χρόνια εκτός από ορισμένα σκέλη της την περίοδο του κομμουνιστικού απομονωτισμού, αλλά επανήλθε μετά το 1991 πιθανώς σε ισχυρότερες βάσεις και ενδεχομένως με κάποιες αλλαγές στη διατύπωση.¹²⁷ Η Τουρκία ήταν η πρώτη χώρα που δάνεισε την δημοκρατική, πλέον, Αλβανία.¹²⁸ Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι το 1992 η Αλβανία έγινε δεκτή ως μέλος της Ισλαμικής Διάσκεψης¹²⁹, μια κίνηση που προβλημάτισε το ευρωπαϊκό περιβάλλον αλλά τελικά δεν επικυρώθηκε από το αλβανικό Κοινοβούλιο. Ισλαμικές φιλανθρωπικές οργανώσεις, όπως η Μουσουλμανική Παγκόσμια Λίγκα (MWL), η Παγκόσμια Συνέλευση Μουσουλμανικής Νεολαίας (WAMY), Third World Relief Agency (TWRA), ισχυριζόμενες ότι παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια συνέδεαν τη βοήθεια με προσηλυτισμό και στη πραγματικότητα, προωθούσαν τη δική τους εκδοχή του Ισλάμ.¹³⁰ Το 1998 επιβεβαιώθηκε ότι η Al-Qaeda στην Αλβανία χρησιμοποιούσε φιλανθρωπικές οργανώσεις ως κάλυψη για τρομοκρατικές ενέργειες και εκπαίδευσε το στρατό του UCK.¹³¹

Πρώτο βήμα συνεργασίας με την Τουρκία αποτελεί η αεροπορική σύνδεση Τιράνων-Αγκυρας το 1989. Τον Νοέμβριο του 1991 άρχισαν οι υψηλόβαθμες επαφές με σκοπό την διεύρυνση της διμερούς συνεργασίας στον στρατιωτικό τομέα. Εκτιμάται πως η Τουρκία έχει προσφέρει στρατιωτική βοήθεια άνω των \$160 εκατ. στην Αλβανία.¹³² Σύμφωνα με τις τελευταίες πληροφορίες υπήρξε νέα συμφωνία για πλήρη χρηματοδότηση και εξοπλισμό της Αλβανίας από τη Τουρκία.¹³³ Η Τουρκία, μέσω της κρατικής υπηρεσίας θρησκευτικών υποθέσεων, ανασυγκρότησε το Ισλάμ στην Αλβανία,¹³⁴ καθώς φρόντισε να

¹²⁷ Βασίλειος Ζιώγας, «Η κρυφή συμφωνία Τουρκίας - Αλβανίας το 1922 και το σχέδιο κατά της Ελλάδας», <https://www.sfeva.gr/43F9EDF2.el.aspx>.

¹²⁸ Peter Tase, «Albania And Turkey: Two Nations With Common Vision To Strengthen Bilateral Cooperation, 1990-2000 – Analysis», <https://cutt.ly/7hUi82x>, (τ.π 21.04.2013)

¹²⁹ Σταύρος Ντάγιος, ο.π

¹³⁰ Kristen Ghodsee, Muslim Lives in Eastern Europe, στο Dale F. Eickelman and Augustus Richard Norton (επιμ.), Princeton Studies in Muslim Politics, Princeton University Press, USA 2010, σελ. 135-136

¹³¹ Rohan Gunaratna, Inside Al Qaeda: Global Network of Terror, Colymbia University Press, New York 2002, σελ. 133

¹³² Πέτρος Αναστασίου, «Η Αγκυρα έστειλε μεγάλες ποσότητες στρατιωτικού υλικού στην Αλβανία - Θέλει «Δεύτερο μέτωπο» στα νότια της Ελλάδας», <https://www.briefingnews.gr/ethnika/i-agkyra-esteile-megales-posotites-stratiotikoy-ylikoy-stin-alvania-thelei-deytero-metopo>, (τ.π. 09/12/2016)

¹³³ Παναγιώτης Σαββίδης, «Επικύρωσε η αλβανική βουλή τη στρατιωτική συνεργασία με την Τουρκία», (τ.π. 06/05/2020) <https://www.protothema.gr/greece/article/1003267/epikurose-i-alvaniki-vouli-ti-stratiotiki-sunergasia-me-tin-tourkia/>

¹³⁴ Miranda Vickers & Pettifer James, ο.π. σελ 190

μεταβούν στην Αλβανία μουφτήδες για τη στελέχωση των ισλαμικών θρησκευτικών υπηρεσιών της χώρας αυτής που μόλις τότε άρχισαν να λειτουργούν¹³⁵.

¹³⁵ Σάββας Καλεντερίδης, «Άμιλα τουρκοποίησης της Αλβανίας», (τ.π. 22.07.2016), https://infognomonpolitics.gr/2016/07/wikileaks_22

Κεφάλαιο τρίτο Η Νέα Αλβανία

3.1 Η Αλβανία στο τέλος της Χιλιετίας

Η πρόοδος της Αλβανίας προς τη δημοκρατική μεταρρύθμιση της επέτρεψε να γίνει μέλος της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (τόρα Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη), θέτοντας επίσημα τέρμα στην απομόνωσή της. Οι προσπάθειες για την εγκαθίδρυση μιας οικονομίας ελεύθερης αγοράς προκάλεσαν σοβαρές εξάρσεις, αλλά άνοιξαν επίσης το δρόμο για την Αλβανία να λάβει μεγάλα ποσά βοήθειας από ανεπτυγμένες χώρες. Έτσι, η Αλβανία άρχισε να ενσωματώνει την πολιτική και τα θεσμικά της όργανα με τη Δύση, την οποία οι Αλβανοί θεωρούσαν ιστορικά ως πολιτιστικό και γεωγραφικό σπίτι τους.

Το 1997 η οικονομία κατέρρευσε όταν πολλοί Αλβανοί έχασαν τις αποταμιεύσεις τους σε διάφορα πυραμδικά επενδυτικά σχέδια. Τα ειρηνευτικά στρατεύματα των Ηνωμένων Εθνών εισήχθησαν για να εξουδετερώσουν την αστική διαταραχή και το Αλβανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα βίωσε μια κατολίσθηση στις βουλευτικές εκλογές αργότερα εκείνο το έτος (και διατήρησε την εξουσία στις εκλογές το 2001, επικεφαλής της Συμμαχίας για το κρατικό συνασπισμό). Το 1999 περίπου 450.000 Αλβανοί κατέφυγαν στην Αλβανία από τον πόλεμο στην περιοχή του Κοσσυφοπεδίου της Σερβίας. Η εθνική αναταραχή τέντωσε επίσης τις σχέσεις της Αλβανίας με τη μακεδονική δημοκρατία το 2001, όταν η μεγάλη αλβανική μειονότητα της χώρας έστησε μια ένοπλη εξέγερση¹³⁶

3.2 Η Αλβανία του Έντι Ράμα

Τα αποτελέσματα των εκλογών του 2013 σηματοδότησαν μια αλλαγή στην αλβανική πολιτική τάξη. Η ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας αποτέλεσε το κεντρικό επιχείρημα της προεκλογικής εκστρατείας και των δύο συνασπισμών, αφού αποτελεί εθνικό στόχο στη χώρα αλλά οι Σοσιαλιστές, με επικεφαλής τον, πρώην δήμαρχο των Τιράνων, Έντι Ράμα, κατέλαβαν την πλειοψηφία εδρών στο κοινοβούλιο. Ο Ράμα δεσμεύτηκε προσωπικά για την ευρωπαϊκή πορεία της χώρας με ότι αυτό συνεπάγεται.¹³⁷ Βελτίωση των ελληνοαλβανικών σχέσεων έδειχναν οι δηλώσεις του Ράμα, πριν και μετά τις αλβανικές εκλογές, στις επισκέψεις του στην Ελλάδα:

¹³⁶ <https://www.britannica.com/place/Albania/Collapse-of-communism>

¹³⁷ Ελευθερία. Μαντά, «Η Αλβανία του Εντί Ράμα», Foreign Affairs Hellenic Edition, <http://www.foreignaffairs.gr/articles/69576/eleytheria-k-manta-i-albania-toy-enti-rama?page=show>, τ.π. 15.11.13)

«Σήμερα, η Αλβανία στηρίζει την εξωτερική πολιτική της στην αρχή: Μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες, και η κυβέρνησή μου θα στηριχτεί σε αυτήν ακριβώς την αρχή» και ότι «Η κυβέρνησή μας θεωρεί την Ελλάδα μια φίλη χώρα και στρατηγικό εταίρο, όπου ζει και εργάζεται ένας μεγάλος αριθμός Αλβανών που έφυγαν μετά το '90»¹³⁸

3.2.1 Αναβάθμιση Ελληνοαλβανικών Οικονομικών Σχέσεων.

Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από αυξανόμενη δυναμική με προοπτικές βελτίωσης, τόσο στον εμπορικό τομέα όσο και στις επενδύσεις. Η γειτνίαση των δύο χωρών και το βελτιωμένο οδικό δίκτυο αποτελούν σημαντικούς παράγοντες ενίσχυσης επιχειρηματικών συνεργασιών μεταξύ τους. Το Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ (Hellenic Plan for the Economic Reconstruction of the Balkans-HiPERB) ήταν ένα ενιαίο σχέδιο αναπτυξιακής βοήθειας στα Βαλκάνια που είχε ως στόχο τον εκσυγχρονισμό των υποδομών, την προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων, τη στήριξη των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου, την ενίσχυση του κοινωνικού κράτους, καθώς και την κατάρτιση του εργατικού και επιστημονικού δυναμικού των επωφελούμενων χωρών (Αλβανία, Βοσνία, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο, Π.Γ.Δ.Μ., Ρουμανία, Σερβία, Κοσσυφοπέδιο). Το ΕΣΟΑΒ καταρτίστηκε, αρχικά, ως ένα πενταετές πρόγραμμα (2002-2006) βοήθειας ύψους 550 εκατ. €, ¹³⁹ 50 εκ των οποίων αναλογούσαν στην Αλβανία και παρατάθηκε κατά μία πενταετία έως το 2011.¹⁴⁰ Περίπου το 1% του κονδυλίου, διετεθή για την πραγματοποίηση μικρών έργων βελτίωσης κοινόχρηστων χώρων σε επαρχιακές πόλεις ενώ χρηματοδοτήθηκαν και δράσεις του UNDP στην Αλβανία¹⁴¹. Η οικονομική ύφεση στην Ελλάδα, από το 2008 και μετά, είχε αντίκτυπο και στις ελληνικές επενδύσεις στην Αλβανία, με κύριο χαρακτηριστικό τη μείωση των εισαγωγών της Αλβανίας από την Ελλάδα. Οι τομείς που γνώρισαν μεγαλύτερη πτώση είναι «των υγρών καυσίμων», της ένδυσης και της υπόδησης¹⁴².

Στο πλαίσιο της επίσκεψης του Υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδος, κ. Ν. Κοτζιά, στην Αλβανία (Ιούλιος 2015), υπεγράφησαν: Μνημόνια Συνεργασίας στους τομείς της γεωργίας, του τουρισμού και για την επιτάχυνση της διαδικασίας ένταξης της Δημοκρατίας

¹³⁸ Ντέιβις Τσάκα, «Τι έχει αλλάξει στις ελληνοαλβανικές σχέσεις στην δεκαετία 2009-2019, Foreign Affairs The Hellenic Edition., τεύχος 57 (Απριλίου - Μαΐου 2019)

¹³⁹ Νόμος υπ' αριθμ.: 2996/28.3.2002

¹⁴⁰ Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων, ΥΠΕΞ, https://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/esoav_gr.pdf (τ.π 14.02.2011)

¹⁴¹ Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων, ΥΠΕΞ, (τ.π 14.02.2011), https://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/esoav_gr.pdf

¹⁴² Σταύρος Ντάγιος, ο.π

της Αλβανίας στην ΕΕ. Η Ελλάδα, όσον αφορά στον όγκο εμπορίου, παραμένει, ο 2ος στρατηγικός εμπορικός εταίρος της Αλβανίας¹⁴³. Το Σεπτέμβριο του 2012, Ελλάδα, Αλβανία και Ιταλία υπέγραψαν Μνημόνιο Κατανόησης για την κατασκευή του αγωγού Trans Adriatic Pipeline, ο οποίος θα μετέφερε φυσικό αέριο από την περιοχή τη Κασπίας στην Ευρώπη. Η σημασία του έργου είναι αναμφισβήτητη για τις δύο χώρες, όμως δεν μπορεί να επιλύσει όλες τις εκκρεμότητες των ελληνοαλβανικών σχέσεων¹⁴⁴.

3.2.2 Ενέργειες για τις διαχρονικές διαφωνίες.

Τα διαδοχικά προγράμματα νομιμοποίησης (1998, 2001, 2005 και 2007) έδωσαν στους Αλβανούς μετανάστες την ευκαιρία να εγκατασταθούν νόμιμα και μόνιμα, να ταξιδεύουν με νόμιμο τρόπο και φέρουν τις οικογένειές τους στην Ελλάδα στο πλαίσιο της οικογενειακής συνένωσης¹⁴⁵ και η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για κατάργηση της VISA για είσοδο στην ζώνη Schengen για τους Αλβανούς πολίτες διευκόλυνε την κατάσταση¹⁴⁶. Τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής εθνικής μειονότητας, σύμφωνα με το γενικό πρόεδρο της ΔΕΕΕΜ «Ομόνοιας» κ. Λεωνίδα Παππά, είναι το δημογραφικό (Ερήμωση μειονοτικών χωριών λόγω μετανάστευσης και η αλλοίωση του πληθυσμού με την κάθοδο αλλοεθνών και από την υπόλοιπη Αλβανία) και το περιουσιακό (διαδικασία απόδοσης των περιουσιών τόσο των ιδιωτικών, κοινοτικών και εκκλησιαστικών, που είχε δεσμεύσει εξ ολοκλήρου το κομμουνιστικό καθεστώς)¹⁴⁷.

Η Αθήνα, το 2010, υποβαθμίζει τις διμερείς επαφές και διαβουλεύσεις με τα Τίρανα στο επίπεδο του υπηρεσιακού Γενικού Γραμματέα, συνηθισμένο στις σχέσεις των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφού οι υπουργοί της ΕΕ συναντιούνται τακτικά. Στα Βαλκάνια όμως αυτή η κίνηση δείχνει ότι η ελληνική πλευρά αντιδρά στην υπαναχώρηση της Αλβανίας από την κύρωση της Συμφωνίας για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και των Θαλάσσιων Ζωνών και σε ενοχλητικές εκδηλώσεις οργανωμένων πολιτικών παρατάξεων που σχετίζονται με τους Τσάμηδες. Υποστηρίζοντας, παραθέτω ότι, σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες, η Αλβανία ξεκίνησε σχέδια οικοδόμησης για έξι

¹⁴³ Πρεσβεία της Ελλάδος στα Τίρανα Γραφείο ΟΕΥ, Επιχειρηματικός Οδηγός ALBANIA, 2016-2017, σελ. 261-268, <https://agora.mfa.gr/infofiles/Hellenic-Albanian%20Business%20Relations%20Index%202016-2017.pdf>

¹⁴⁴ Ντρεβίς Τσάκα, ο.π

¹⁴⁵ Eda Gemi, «Αλβανική Παράτυπη Μετανάστευση στην Ελλάδα: Η Νέα Τυπολογία της Κρίσης», ΕΛΙΑΜΕΠ, 2013, σελ 17

¹⁴⁶ Βλ. Έκθεση προόδου της Κομισιόν για την Αλβανία 2019

¹⁴⁷ Λένα Κισσάβου, «Τα ελληνικά χωριά ερημώνουν στην Αλβανία», Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (web edition), <https://bit.ly/3cjuRAP>, (τ.π. 18.06.17)

συνολικά κέντρα φιλοξενίας για Σύριους πρόσφυγες χωρητικότητας 30 χιλιάδων ατόμων σε περιοχές με έντονη Ελληνική παρουσία¹⁴⁸.

Κατά τη γνώμη μου, η Αλβανική κυβέρνηση άρχισε να έχει ανθελληνική στάση όταν ο Ευάγγελος Βενιζέλος, το 2014, και ο Νίκος Κοτζιάς, το 2015, είχαν προτείνει στον Αλβανό πρωθυπουργό Έντι Ράμα λύσεις πακέτο που θα κάλυπταν και τις αλβανικές ανησυχίες σε άλλα διμερή θέματα αλλά εκείνος δεν δέχτηκε.¹⁴⁹ Η άρση του εμπολέμου δεν έχει πλέον βάση καθότι η Αλβανία είναι χώρα του ΝΑΤΟ.¹⁵⁰ Το έτος 2015 η Αλβανία όξυνε τις σχέσεις της με την Ελλάδα καθώς ο Έντι Ράμα θεώρησε ότι η Ελλάδα έχασε την ισχύ της λόγω της οικονομικής κρίσης και πως εκείνος ηγείται μια περιφερειακής δύναμης.¹⁵¹ Επιπλέον ο κ. Μπουσάτι, Αλβανός ΥΠΕΞ, είπε ότι: «Το ζήτημα των Τσάμηδων αποτελεί μέρος του διπλωματικού μας φακέλου με την Ελλάδα». Το ζήτημα των θαλάσσιων ζωνών είναι τόσο τεχνικό και νομικό, όσο και πολιτικό και η Ελλάδα περιμένει πως ο Ράμα θα μεταβάλλει τη στάση του.¹⁵² Παρότι υπήρχε έντονη ελληνική διπλωματική δραστηριότητα επί του θέματος δεν ολοκληρώθηκε διότι μπήκε σε δεύτερη προτεραιότητα σε σχέση με τη Συμφωνία των Πρεσπών με τη Βόρεια Μακεδονία¹⁵³ και ένα θέμα ορισμού ΑΟΖ από ένα όμορο κράτος της Ελλάδας ίσως να δημιουργούσε αρνητικές συνέπειες στα σχέδια της Τουρκίας¹⁵⁴. Επιπλέον συνέβη ο θάνατος του ομογενή στους Βουλιαράτες και οι παράνομες νομοθετικές και αυθαίρετες ενέργειες της κυβέρνησης Ράμα με πρόθεση αρπαγής των περιουσιών των Ελλήνων της Βορείου Ηπείρου.¹⁵⁵

Τελικά η Ελλάδα σήμερα έχει μία υπογεγραμμένη συμφωνία οριοθέτησης σε όλη τη γεωγραφική έκταση με την Ιταλία, μια συμφωνία μερικής οριοθέτησης με την Αίγυπτο και

¹⁴⁸ Αντελχάντ Φάιλκε / Στέφανος Γεωργακόπουλος, «Διέξοδος στο προσφυγικό η αλβανική λύση;», <https://p.dw.com/p/306B0>, (τ.π.24.06.2018)

¹⁴⁹ Αθανασόπουλος Αγγελος, «Αλβανικά καψώνια στα σχέδια Κοτζιάς», Εφημερίδα: ΤΟ ΒΗΜΑ, <https://www.tovima.gr/2016/06/04/politics/albanika-kapswnia-sta-sxedia-kotzia/>, (τ.π. 05.06.2016)

¹⁵⁰ «Αθήνα και Τίρανα αναζητούν λύση fast track στα διμερή προβλήματα», Εφημερίδα ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, (τ.π. 24.02.2014) <https://www.protothema.gr/politics/article/356265/athina-kai-tirana-anazitoun-lusi-fast-track-sta-dimeri-provlimata/#Comments>

¹⁵¹ Ντεϊβίς Τσάκα, ο.π

¹⁵² «Βενιζέλος: Η ελληνική προεδρία θα στηρίξει την ενταξιακή πορεία της Αλβανίας», Πηγή: iefimerida.gr, <https://bit.ly/3eBGpRv>, (τ.π 14.10.2013)

¹⁵³ Bardhyl Taulant, «Οι αντιδράσεις για το Σκοπιανό βάζουν φρένο στην Ελληνοαλβανική Συμφωνία», (τ.π. 08.07.2018), <https://albanians.gr/oi-antidraseis-gia-to-skopiano-vazovn-freno-stin-ellinoalvaniki-symfonia/>

¹⁵⁴ Ερντά Πρέντσι, «Η Τουρκία και ο ύποπτος ρόλος της στις σχέσεις Ελλάδας – Αλβανίας», ArmyVoiceNews, (τ.π. 25.07.2018), <https://www.armyvoice.gr/2018/07/i-tourkia-ke-o-ipoptos-rolos-tis-stis-schisis-elladas-alvanias/>

¹⁵⁵ Ιωάννης Μπαλτζώνης, «Το νέο σχέδιο της Τουρκίας κατά της Ελλάδος στην Αλβανία», Liberal, <https://www.liberal.gr/apopsi/to-neo-schedio-tis-tourkias-kata-tis-ellados-stin-albania/296583>, (τ.π. 10.04.2020)

μία συμφωνία επί της αρχής με την Αλβανία να υπογραφεί συνυποσχετικό, ώστε να πληροί τις προϋποθέσεις ένταξης στην ΕΕ, με το ζήτημα της οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών μεταξύ των δύο χωρών να παραπεμφθεί στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Αφού, όμως, η Ελλάδα έχει επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 μίλια, οπότε το επίδικο της απόφασης της Χάγης θα είναι σχετικά περιορισμένο¹⁵⁶.

3.3 Προσδοκώμενα οφέλη από τον εξευρωπαϊσμό

Επίσημα διακηρυγμένος στόχος τής Αλβανίας τις δύο τελευταίες δεκαετίες, όπως έχει επανειλημμένα διατυπωθεί, είναι η μετατροπή τής χώρας σε υπολογίσιμο στρατηγικό παράγοντα στην ευρύτερη περιοχή τής νοτιοανατολικής Ευρώπης, μια προοπτική που προκειμένου να επιτευχθεί οφείλει να αξιοποιήσει δύο δεδομένα: την γεωγραφική θέση τής χώρας και την παρουσία των αλβανικών πληθυσμών στην περιοχή, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι αυτοί ζουν εντός διαφορετικών κρατικών οντοτήτων.¹⁵⁷

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα διασφαλίσει οικονομική βοήθεια μέσω των διαρθρωτικών ταμείων, η οποία θα προσφέρει ένα νέο παράθυρο στο πεδίο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων για τις ξένες επενδύσεις στην Αλβανία (ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων άμεσων επενδύσεων). Πλήρη ένταξη στα Ευρωπαϊκά Πρότυπα θα φέρει σημαντικές βελτιώσεις, στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την καταπολέμηση της διαφθοράς και τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών, αλλά και σε άλλους τομείς όπως την κοινωνική προστασία, την ασφάλεια των τροφίμων και το περιβάλλον το οποίο θα έχει αντίκτυπο στη βελτίωση της ζωής των πολιτών. Ένταξη στην ΕΕ σημαίνει πρόσβαση για τα Αλβανικά προϊόντα και ευκαιρίες για τους Αλβανούς πολίτες που ταξιδεύουν, σπουδάζουν και απασχολούνται στην ΕΕ.¹⁵⁸

3.4 Αγκάθια στην Είσοδο για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Κατά την διάρκεια δύο ελληνικών Προεδριών της ΕΕ, το 2004 και το 2014, η Αλβανία έλαβε το καθεστώς της επιλέξιμης και της υπονήφιας χώρας για ένταξη, αντίστοιχα. Στο σκεπτικό της απόρριψης των Βρυξελλών σημειώνεται, μεταξύ των άλλων, ότι η Αλβανία είναι μία από τις πλέον διεφθαρμένες χώρες στην Ευρώπη. Προσθέτει δε ότι η Αλβανία είναι μέλος της Οργάνωσης της Ισλαμικής Διάσκεψης, η οποία περιορίζει τα ανθρώπινα

¹⁵⁶ Ενημέρωση Έλληνα Κυβερνητικού Εκπρόσωπου 26 Οκτωβρίου 2020, <https://government.gov.gr/enimerosi-ton-politikon-sintakton-ke-ton-antapokriton-xenou-tipou-apo-ton-ifipourgo-para-to-prothipourgo-ke-kivernitiko-ekprosopo-stelio-petsa-26/>

¹⁵⁷ Ελευθερία. Μαντά, ο.π

¹⁵⁸ <http://eurospeak.al/opinion/194-rrugetimi-drejt-be-se-cfare-jep-dhe-cfare-merr-shqiperia>

δικαιώματα, με αποτέλεσμα να αντιμάχεται τις βασικές αρχές στις οποίες εδράζεται η ΕΕ.¹⁵⁹ Η ελληνική πλευρά εγείρει σταθερά τόσο διμερώς, όσο και στο πλαίσιο της Ε.Ε, του ΟΑΣΕ και του ΣτΕ τα θέματα της ΕΕΜ. Ως αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών, ο σεβασμός των μειονοτικών δικαιωμάτων στο σύνολο της αλβανικής επικράτειας περιλαμβάνεται, παγίως, στα κριτήρια που θέτει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με τις ετήσιες εκθέσεις προόδου της, για την ενταξιακή πορεία της Αλβανίας.¹⁶⁰ Η θετική εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 4ης Ιουνίου του 2014, περισσότερο αναφερόταν στις υποσχέσεις της νέας κυβέρνησης Έντι Ραμα για τήρηση μεταρρυθμιστικής ατζέντας. Η έκθεση αξιολόγησης στις 10 Νοεμβρίου 2015, ανέφερε μια μέτρια προετοιμασία σε θέματα κράτους-δικαίου, δημοκρατίας, οικονομίας με ελάχιστη πρόοδο στον τομέα υιοθέτησης του Κοινοτικού κεκτημένου.¹⁶¹ Με βάση την πρόοδο της χώρας, η Επιτροπή συνέστησε την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Αλβανία το 2016, το 2018 και το 2019.

Τον Ιούνιο του 2018, το Συμβούλιο εξήρε τη διαρκή πλήρη ευθυγράμμιση της Αλβανίας με την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της ΕΕ και αξιολόγησε θετικά την πρόοδο στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και στην αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμισμού, στην απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας, των υποδομών των μεταφορών και της ψηφιοποίησης και στη συνεργασία με τις αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών της ΕΕ. Όμως η αξιολόγηση, ώστε να συμφωνήσει για την ενδεχόμενη έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Αλβανία τον Ιούνιο του 2019, της προόδου θα έπρεπε να περιλαμβάνει αποτελέσματα, με ιδιαίτερη έμφαση στο κράτος δικαίου, στη μείωση του αριθμού των αιτήσεων ασύλου, στη διαχείριση των αποβλήτων, στη δικαστική μεταρρύθμιση, στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και αντιμετώπισης της άτυπης οικονομίας, στο επιχειρηματικό και επενδυτικό περιβάλλον, στη δημοσιονομική εξυγίανση, στην καταπολέμηση της διαφθοράς, στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, ιδίως σχετικά με την καλλιέργεια και την εμπορία ναρκωτικών

162

Η Αλβανία συνέχισε να σημειώνει πρόοδο στο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της ΕΕ καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς. Η ισχυρή πόλωση επέμεινε στην πολιτική σφαίρα. Οι κοινοβουλευτικές δραστηριότητες επηρεάστηκαν από ένα παρατεταμένο

¹⁵⁹ Σταύρος Ντάγιος, ο.π

¹⁶⁰ «Ελληνική Εθνική Μειονότητα Αλβανίας», ΥΠΕΞ, ο.π

¹⁶¹ Γιώργος Ντούσκας, «Η πορεία υποψήφιας χώρας στην ΕΕ.», ο.π σελ.111

¹⁶² Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 26 Ιουνίου 2018

μποϊκοτάζ από κόμματα της αντιπολίτευσης, εξαιτίας κατηγοριών προς την κυβέρνηση Ράμα για διαφθορά και νοθεία του εκλογικού αποτελέσματος του 2017 αλλά και προσπάθεια για εξαγορά ψήφων¹⁶³. Η απεμπλοκή των κυριότερων κομμάτων της αντιπολίτευσης, στις εκλογές του 2019, επηρέασε αρνητικά τις προσπάθειες για μια διακομματική εκλογική μεταρρύθμιση παρά τις προσπάθειες της πλειοψηφίας να προχωρήσει.¹⁶⁴ Εντούτοις, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεν έδωσε το πράσινο φως για την έναρξη των διαπραγματεύσεων προσχώρησης έπειτα από το βέτο της Γαλλίας, συνεπικουρούμενης από την Δανία και την Ολλανδία¹⁶⁵ και θα επανερχόταν στο ζήτημα πριν από τον Μάιο του 2020¹⁶⁶. Ο πρωθυπουργός Εντι Ράμα, κατά τη γνώμη μου δείχνοντας τη πρόθεση τους και ταυτόχρονα μια μικρή αγανάκτηση, δήλωνε:

«Δεν μπορούμε να σταθούμε μπροστά στην πόρτα της Ευρώπης κλαίγοντας: είτε ανοίξει είτε όχι, η Αλβανία θα συνεχίσει τον δρόμο του κράτους δικαίου και των μεταρρυθμίσεων, πρέπει να κάνουμε αυτά που πρέπει να κάνουμε, όποιες και αν είναι οι ευρωπαϊκές αποφάσεις, είναι ο μόνος λογικός δρόμος για το μέλλον των παιδιών μας και το μέλλον της χώρας. Η Αλβανία έκανε περισσότερα από όλες τις άλλες χώρες για την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων»

Τον Μάρτιο του 2020, αφού εκπληρώθηκαν οι προϋποθέσεις του 2018, αποφάσισε τελικά να αρχίσει ενταξιακές διαπραγματεύσεις. Πριν από την πρώτη διακυβερνητική διάσκεψη, η Αλβανία θα πρέπει να έχει ανταποκριθεί με επιτυχία και στις πέντε βασικές προτεραιότητες, δηλαδή, την κίνηση ποινικών διαδικασιών κατά δικαστών και εισαγγελέων που κατηγορούνται για εγκληματική συμπεριφορά και κατά των κατηγορουμένων για εξαγορά ψήφων, την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, την εφαρμογή της μεταρρύθμισης του εκλογικού νόμου και την τελική απόφαση για τη νομιμότητα των τοπικών εκλογών της 30ής Ιουνίου 2019, και πρόοδο στη θέσπιση νομοθεσίας που για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων, τη θέσπιση νόμου για την απογραφή του πληθυσμού

¹⁶³ Άνι Ρούντι/ Δήμητρα Κυρανούδη, «Πολιτική κρίση στην Αλβανία εν μέσω δημοτικών εκλογών», (τ.π.30.06.2019) <https://bit.ly/2MhVewh>

¹⁶⁴ Έκθεση προόδου της Κομισιόν για την Αλβανία 2019

¹⁶⁵ «Έντι Ράμα: Η Αλβανία δεν μπορεί να σταθεί στην πόρτα της Ευρώπης κλαίγοντας», Ηλεκτρονική Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <https://www.kathimerini.gr/world/1063662/enti-rama-i-alvania-den-mporei-na-stathei-stin-porta-tis-eyropis-klaigontas/> (τ.π 06.02.2020)

¹⁶⁶ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 17-18 Οκτωβρίου 2019

σύμφωνα με τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και την επίτευξη προόδου στη διαδικασία καταγραφής των περιουσιακών στοιχείων.¹⁶⁷

Τον Ιούλιο του 2020, η Επιτροπή παρουσίασε στα κράτη-μέλη το σχέδιο διαπραγματευτικού πλαισίου – το πρώτο που έλαβε υπόψη την «αναθεωρημένη μεθοδολογία για τη διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια» που δημοσιεύτηκε στα τέλη Φεβρουαρίου 2020. Η έγκριση του πλαισίου αυτού από το Συμβούλιο αποτελεί προϋπόθεση για τη σύγκληση της πρώτης διακυβερνητικής διάσκεψης με την Αλβανία.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 25 Μαρτίου 2020

¹⁶⁸ André De Munter, «Θεματολογικό Δελτίο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα Δυτικά Βαλκάνια», <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/168/the-western-balkans> , (τ.π. 11-2020)

Συμπεράσματα

Οι διπλωματικές διαφορές Αλβανίας-Ελλάδας έχουν παγώσει περισσότερο από ποτέ αναμένοντας τις εξελίξεις. Οι Βαλκάνιοι γείτονες εκτιμούν ότι έχουμε αποδυναμωθεί την τελευταία δεκαετία εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και του περιορισμού των πραγματικών μας δυνατοτήτων. Η εθνική μας ασυνεννοησία σταθερά διογκώνει τις επιπτώσεις της κρίσης. Επιπλέον, η Ελλάδα έχασε ένα μέρος των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων, καθώς δεν είμαστε πλέον το μόνο μέλος της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ στην περιοχή. Παραμένουμε εντούτοις η ισχυρότερη χώρα, με οικονομική, κοινωνική και πολιτική συνοχή στην περιοχή. Επιπλέον, αν συνυπολογίσουμε ότι ενόσω το απρόβλεπτο παραμένει η κυρίαρχη προβλέψιμη τάση για ολόκληρη την περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής από το Ιράν μέχρι τον Ατλαντικό, η γεωπολιτική και γεωστρατιωτική θέση της Ελλάδας ως κράτους-μέλους του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε. θα ενισχύεται. Αυτό είναι το πρόσθετο ισχυρό μας διαπραγματευτικό και διπλωματικό χαρτί. Όταν θα αποφασίσει η Ελληνική Κυβέρνηση για την Ευρωπαϊκή θέση της Αλβανίας τότε μία εφ' όλης της ύλης διαπραγμάτευση, όπου η κάθε πλευρά προσφέρει και ζητάει ανταλλάγματα θα δημιουργηθεί μια κατάσταση που προσδίδει de facto θετικό πρόσημο στις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών.

Στον αντίποδα η Αλβανία είναι μία χώρα με 100 χρόνια ζωής, με προφανή επιθυμία να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Αλβανία ήδη εισπράττει ευρωπαϊκά κονδύλια για την ανάπτυξή της όμως συσφίγγει ολοένα και περισσότερο τους δεσμούς της με την Τουρκία του Ταγίπ Ερντογάν με αποτέλεσμα την στρατηγική περικύκλωσή της Ελλάδας ενώ η Ελλάδα στηρίζει την ένταξή της στην Ε.Ε. Παράλληλα αντιμετωπίζει και μια συνταγματική κρίση, καθώς το Συνταγματικό Δικαστήριο δεν λειτουργεί εδώ και μήνες. Αυτό οφείλεται στο νέο σύστημα εξετάσεων για δικαστές και γενικούς εισαγγελείς, που εφαρμόστηκε βάσει ευρωπαϊκής σύστασης άρα δείγμα ενέργειων.¹⁶⁹ Όμως το κυριότερο πρόβλημα εσωτερικά είναι ότι οι ενέργειες της Αλβανικής κυβέρνησης έχουν δημιουργήσει διχασμό στις τοπικές κοινωνίες και στον πολιτικό κόσμο της χώρας. Ήδη ο Αλβανός πρόεδρος Ιλίρ Μέτα μίλησε ευθέως για «απειλή δημογραφικής αλλοίωσης» του ενεργού πληθυσμού της χώρας σε περίπτωση μαζικής έλευσης προσφύγων και μεταναστών. Το ίδιο είπε και ο πρώην Πρόεδρος, Μπουγιάρ Νισάνι, ο οποίος κατηγόρησε την κυβέρνηση Ράμα ότι στρέφεται και πάλι κατά της Ελλάδας και της Ε.Ε. Θεωρεί ότι πρόκειται για

¹⁶⁹ Άνι Ρούντι/ Δήμητρα Κυρανούδη, ο.π

πρωτοβουλία υπέρ της μαφίας, για τη μεταφορά τους μέσω της Αδριατικής προς την Ε.Ε, με δηλώσεις του¹⁷⁰:

«Ενώ η Αλβανία θα έπρεπε να είναι αλληλέγγυα με την Ελλάδα ώστε να εμποδωθεί ότι τα σύνορα της Ευρώπης είναι εκεί που δίνεται η μάχη συγκράτησης των προσφύγων-μεταναστών, ο Ράμα σπάει το μέτωπο μετατοπίζοντας τη γραμμή στα μετόπισθεν».

Την τρέχουσα χρονική περίοδο στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, κύριο μέλημα της ΕΕ και των κρατών-μελών της, είναι η προστασία του πληθυσμού τους από τον Covid-19. Ένα από τα σημαντικά ζητήματα, αποτελεί αυτό της διεύρυνσης της Ένωσης. Η ανάλυσή μας εδώ δεν επεκτείνεται στο γενικότερο ζήτημα του μέλλοντος των διευρύνσεων στην ΕΕ, εστιάζεται αποκλειστικά στην περίπτωση της Αλβανίας και τα προβλήματα που αφορούν την πορεία των σχέσεων με την ΕΕ. Στο ζήτημα αναφέρθηκε στις 10 Νοεμβρίου 2020 ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας κ. Κυριάκος Μητσοτάκης, κατά την τηλεδιάσκεψη των ηγετών της Διαδικασίας του Βερολίνου για τα Δυτικά Βαλκάνια. Ο Πρωθυπουργός δήλωσε ότι «η εκπλήρωση των κριτηρίων της διαδικασίας διεύρυνσης, συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων καλής γειτονίας σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, είναι κομβικής σημασίας». Επιπλέον, υπογράμμισε ότι κρίσιμα ζητήματα, όπως το κράτος δικαίου, ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των μειονοτήτων, η ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών καθώς και η τήρηση των συμφωνιών αποτελούν προϋποθέσεις για την ενταξιακή πορεία των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων. Καταλήγοντας, είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό ότι, η Αλβανία βρίσκεται σε ένα «δρόμο» προς την είσοδο στην Ένωση. Ωστόσο, λόγω διαφόρων εμποδίων, αλλά και της απειλής του Covid-19, δεν δύναται να εκτιμηθεί ο ακριβής χρόνος.

Όταν η τωρινή κυβέρνηση της Αλβανίας διαπιστώσει ότι η προσκόλληση στη Τουρκία, χώρα με απολυταρχικά χαρακτηριστικά και ιμπεριαλιστικές βλέψεις, την απομακρύνει περισσότερο από την Ευρωπαϊκή ένωση, και ας άρχισαν ξανά 26 Μαρτίου 2020 οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις, τότε θα δούμε τι θα επιλέξει¹⁷¹. Όταν θα έχουν ενταχθεί χώρες στην Ευρωπαϊκή ένωση με μικρότερο χρονικό διάστημα αναμονής ένταξης τι ενέργειες θα γίνουν;

¹⁷⁰ Ιωάννης Μπαλτζώης, ο.π

¹⁷¹ Ερντά Πρέντσι ο.π

Πηγές - Βιβλιογραφία

Πηγές

Νόμοι

Νόμος υπ' αριθμ: 2568/1998

Νόμος υπ' αριθμ: 4000/1998

Νόμος υπ' αριθμ: 2996/2002

Νόμος υπ' αριθμ: 3253/2004

Νόμος υπ' αριθμ: 3541/2007

Ιστοσελίδες

Αθανασόπουλος Α., «Αλβανικά καψώνια στα σχέδια Κοτζιά», Εφημερίδα: ΤΟ ΒΗΜΑ, <https://www.tovima.gr/2016/06/04/politics/albanika-kapswnia-sta-sxedia-kotzia/>, (τ.π. 05.06.2016)

Αλβανία – ΝΗQT», ΓΕΕΘΑ/Τμήμα Ενημέρωσης Τύπου, <https://geetha.mil.gr/alvania-nhqt/> (τ.π. 31.10.2019)

Αναστασίου Π., «Η Αγκυρα έστειλε μεγάλες ποσότητες στρατιωτικού υλικού στην Αλβανία - Θέλει «Δεύτερο μέτωπο» στα νότια της Ελλάδας», <https://www.briefingnews.gr/ethnika/i-agkyra-esteile-megales-posotites-stratitiko-ylikoy-stin-alvania-thelei-deytero-metopo>, (τ.π. 09/12/2016)

Ανώνυμος, «Αθήνα και Τίρανα αναζητούν λύση fast track στα διμερή προβλήματα», Εφημερίδα ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, (τ.π. 24.02.2014) <https://www.protothema.gr/politics/article/356265/athina-kai-tirana-anazitoun-lusi-fast-track-sta-dimeri-provlimata/#Comments>

Ανώνυμος, «Βενιζέλος: Η ελληνική προεδρία θα στηρίζει την ενταξιακή πορεία της Αλβανίας», Πηγή: iefimerida.gr , <https://bit.ly/3eBGpRv>, (τ.π 14.10.2013)

Ανώνυμος, «Εντι Ράμα: Η Αλβανία δεν μπορεί να σταθεί στην πόρτα της Ευρώπης κλαίγοντας», Ηλεκτρονική Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <https://www.kathimerini.gr/world/1063662/enti-rama-i-alvania-den-mporei-na-stathei-stin-porta-tis-eyropis-klaigontas> (τ.π 06.02.2020)

Γεωργοπούλου Α., «Κόσοβο: Οι Διεθνείς Αποφάσεις Από Το 1999 Μέχρι Την Ανεξαρτησία», <https://bit.ly/2WFLn9O> (τ.π.29.11.18)

Διαδικασία Συνεργασίας Ν.Α. Ευρώπης (SEECp) & Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας, https://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/seecp_en.pdf (τ.π 14.02.2011)

Έκθεση προόδου της Κομισιόν για την Αλβανία (2019), Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-albania-report.pdf>

Ελληνικά ενδιαφέροντα με επικέντρωση στην Ήπειρο και τους παλιότερα αρβανιτόφωνους Έλληνες, <https://arvanitika.blogspot.com/2019/06/pdf.html>, (τ.π.26.06.19)

Ελληνική Εθνική Μειονότητα Αλβανίας, <https://www.mfa.gr/elliniki-ethniki-meionotita-albanias/>, τ.π. 15.05.20

Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων, ΥΠΕΞ, https://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/esoav_gr.pdf (τ.π 14.02.2011)

Ενημέρωση Έλληνα Κυβερνητικού Εκπρόσωπου 26 Οκτωβρίου 2020, <https://government.gov.gr/enimerosi-ton-politikon-sintakton-ke-ton-antapokriton-xenou-tipou-apo-ton-ifipourgo-para-to-prothipourgo-ke-kivernitiko-ekprosopo-stelio-petsa-26/>

Ζιώγας Β., «Η κρυφή συμφωνία Τουρκίας - Αλβανίας το 1922 και το σχέδιο κατά της Ελλάδας», <https://www.sfeva.gr/43F9EDF2.el.aspx>

Καραμπελιάς Γ., «Ο Κ. Κατσίφας, οι Βορειοηπειρώτες και η μοίρα του ελληνισμού», <https://www.liberal.gr/apopsi/O-konstantinos-katsifas-oi-boreioipeirotas-kai-i-moira-tou-ellinismou/226517>, (τ.π.. 02.11.18)

Κισσάβου Λ., «Τα ελληνικά χωριά ερημώνουν στην Αλβανία», Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (web edition), <https://bit.ly/3cjuRAP>, (τ.π. 18.06.17)

Μαλλιός Α., «Ελλάδα-Αλβανία: χρήσιμο Σύμφωνο και πιο κρίσιμη η εφαρμογή του», στο «Άμυνα & Διπλωματία», <https://www.amynanet.gr/ellada-alvania-xrisimo-symfono>, (τ.π.03.03.18)

Μαλλιός Α., «Η Αλβανία του κ. Έντι Ράμα και η Ελλάδα», στην ηλεκτρονική εφημερίδα Παρόν <https://www.paron.gr/2020/09/25/i-alvania-toy-k-enti-rama-kai-i-ellada-toy-al-mallia/> (τ.π. 25.09.20)

Μαντά Ε., «Η Αλβανία τού Εντί Ράμα», Foreign Affairs Hellenic Edition, <http://www.foreignaffairs.gr/articles/69576/eleytheria-k-manta/i-albania-toy-enti-rama?page=show>, τ.π. 15.11.13

Μπαλτζώης Ι., «Το νέο σχέδιο της Τουρκίας κατά της Ελλάδος στην Αλβανία», Liberal, <https://www.liberal.gr/apopsi/to-neo-schedio-tis-tourkias-kata-tis-ellados-stin-albania/296583>, (τ.π. 10.04.2020)

Μπάρκας Π., «Τα κρυφά μονοπάτια στην ακύρωση της ε/α συμφωνίας για την ΑΟΖ», <https://bit.ly/3bEHwhl>, (τ.π.01.04.17)

Ντάγιος Σ., «Αλβανία, Ελλάδα και Ε.Ε.. Διλήμματα στα Τίρανα, 100 χρόνια μετά την ανεξαρτησία», Foreign Affairs Hellenic Edition, <https://www.foreignaffairs.gr/articles/69162/stayros-g-ntagios/albania-ellada-kai-ee?page=show>, (τ.π 05.02.2013)

Ντούσκας Γ., «Η πορεία ενσωμάτωσης της Αλβανίας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς: δέκα χρόνια μετά την ένταξη στο ΝΑΤΟ και πέντε μετά την απόδοση καθεστώτος υποψήφιας χώρας στην ΕΕ.», ηλεκτρονικό περιοδικό Pro-Justitia, τ.2 (2019) σελ.108, <https://ejournals.lib.auth.gr/projustitia>

Πορτραίτα,(2014), Ο κομμουνιστής ηγέτης Έμπερ Χότζα, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: <https://www.newsbeast.gr/portraits/arthro/741995/o-kommounistis-igetis-enver-hotza>

Πρέντσι Ε., «Η Τουρκία και ο ύποπτος ρόλος της στις σχέσεις Ελλάδας – Αλβανίας», ArmyVoiceNews, (τ.π. 25.07.2018), <https://www.armyvoice.gr/2018/07/i-tourkia-ke-o-ipoptos-rolis-tis-stis-schesis-elladas-alvanias/>

Πρεσβεία της Ελλάδος στα Τίρανα Γραφείο ΟΕΥ, Επιχειρηματικός Οδηγός ΑΛΒΑΝΙΑ, Ιούνιος 2010, https://www.prevezachamber.gr/backOffice/pdf/albania_epixirimatikos_odigos_2010.pdf

Πρεσβεία της Ελλάδος στα Τίρανα Γραφείο ΟΕΥ, Επιχειρηματικός Οδηγός ΑΛΒΑΝΙΑ, 2016-2017, , <https://agora.mfa.gr/infofiles/Hellenic-Albanian%20Business%20Relations%20Index%202016-2017.pdf>

Ρούντι Α./ Κυρανούδη ., «Πολιτική κρίση στην Αλβανία εν μέσω δημοτικών εκλογών», (τ.π.30.06.2019) <https://bit.ly/2MhVewh>

Ρούτσης Θ., «Τι χωρίζει Ελλάδα και Αλβανία», <https://bit.ly/3cGAf1V> (τ.π. .17.01.17)

Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 26 Ιουνίου 2018, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10555-2018-INIT/el/pdf>

Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 17-18 Οκτωβρίου 2019, <https://www.consilium.europa.eu/media/41128/17-18-euco-final-conclusions-el.pdf>

Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 25 Μαρτίου 2020, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7002-2020-INIT/el/pdf>

Σαββίδης Π., «Επικύρωσε η αλβανική βουλή τη στρατιωτική συνεργασία με την Τουρκία», (τ.π. 06/05/2020) <https://www.protothema.gr/greece/article/1003267/epikurose-i-alvaniki-vouli-ti-stratiotiki-sunergasia-me-tin-tourkia/>

Φάιλκε Α. / Γεωργακόπουλος Σ., «Διέξοδος στο προσφυγικό η αλβανική λύση;», <https://p.dw.com/p/306B0>, (τ.π.24.06.2018)

Χατζηδημητρίου ., «Ανοιχτή πληγή τα δικαιώματα της μειονότητας στην Αλβανία», Εφημερίδα: Ναυτεμπορική, <https://m.naftemporiki.gr/story/1420815>, (τ.π.05.12.2018)

Χωριανόπουλος Μάνος, «40 Χρόνια ΝΔ: Από τη Σοσιαλμανία στα Μνημόνια», <https://www.news247.gr/afieromata/40-chronia-nd-apo-ti-sosialmania-sta-mnimonia.6299560.html> , (τ.π.04.10.2014)

André De Munter, «Θεματολογικό Δελτίο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα Δυτικά Βαλκάνια», <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/168/the-western-balkans> , (τ.π. 11-2020)

Bardhyl Taulant, «Οι αντιδράσεις για το Σκοπιανό βάζουν φρένο στην Ελληνοαλβανική Συμφωνία», (τ.π. 08.07.2018), <https://albanians.gr/oi-antidraseis-gia-to-skopiano-vazoy-n-freno-stin-ellinoalvaniki-symfonia/>

BRITANNICA Εγκυκλοπαίδεια, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου:
<https://www.britannica.com/place/Albania/Collapse-of-communism>

Defence Expenditures of NATO Countries (2009-2016), <https://bit.ly/2TexNYK> Ιουλ 2016

ELIAMEP Briefing Notes, Ιούλιος 2012, Τα νέα πολιτικά κόμματα στην Αλβανία και η αναδιάταξη της Αλβανικής πολιτικής σκηνής, , Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: https://www.eliampep.gr/publication_categories/policy-briefs/page/6/

History of NATO-Albania relations, ΥΠΙΑΜ Αλβανίας, <http://www.mod.gov.al/eng/index.php/security-policies/relations-with-nato/88-history-of-nato-albania-relations>. (τ.π. 18.05.2020)

History and Objectives <https://www.sedmprocess.org/web/sedmp/home> Study on NATO Enlargement», Σεπ 1995, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm?selectedLocale=en

Michael Chapman, (2019), Κομμουνισμός, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: <https://www.liberal.gr/think-tanks/kommounismos/241684>

Office of the Historian, The Warsaw Treaty Organization 1955, <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/warsaw-treaty>

Tase Peter, «Albania And Turkey: Two Nations With Common Vision To Strengthen Bilateral Cooperation, 1990-2000 – Analysis», <https://cutt.ly/7hUi82x> , (τ.π 21.04.2013)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αναστασοπούλου Γ., (επιμ.) (2013) *Αλβανοί Ορθόδοξοι και Έλληνες της Αλβανίας και ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Αλβανίας*, στη Σειρά Μελετών του Κέντρου Μειονοτικών Ομάδων Περίοδος Β΄-6., Αθήνα: BIBΛΙΟΡΑΜΑ

Αντωνόπουλος Α. Ηλίας, (1995) *Αλβανία & Ελληνοαλβανικές Σχέσεις 1912-1994*, Αθήνα: ΩΚΕΑΝΙΔΑ, 1^η Έκδοση

Βαλντέν Σ., (1999). *Η ελληνική δικτατορία και οι ανατολικές χώρες (1967-1974)* στο *Ελληνική ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ*, τεύχος 13, Αθήνα, Θεμέλιο

Βαλντέν Σ., (2003), *Η Βαλκανική Πολιτική της Ελλάδας. Κριτικός Απολογισμός της Μεταπολεμικής Περιόδου και Προοπτικές*, στο Παναγιώτης Ι. Τσάκωνας, *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Αθήνα: Ι.Σιδέρης

Γκορμπατσόφ, Μ., (1987), «Περεστρόικα - Νέα σκέψη για τη χώρα μας και τον κόσμο», Εκδόσεις Νέα Σύνορα

Κοντονής Χ., (2005) «*Η Διαβαλκανική Συνεργασία 1974-2004: Τριάντα Χρόνια Ελληνικής Βαλκανικής Περιφερειακής Πολιτικής*», στο Κ. Αρβανιτόπουλος και Μ. Κοππα,(επιμ), *Τριάντα Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Λιβάνης, Αθήνα,

Κουλούρη Χ. (επιμ.), (2019), *Ο Ψυχρός Πόλεμος (1944-1990)*, τόμος 1, Εγχειρίδια Πηγών για τη διδασκαλία της σύγχρονης ιστορίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Association for Democracy in the Balkans / Ένωση για τη Δημοκρατία στα Βαλκάνια, Εκδόσεις Σαΐτη Α.Ε, Αθήνα

Μαλκίδης Θ., (2007), *Οι Ελληνοαλβανικές Σχέσεις*, Αθήνα: . Γόρδιος

Μαλλιός Α., (2018) «12 Θέσεις για τις σχέσεις Ελλάδας και Αλβανίας», στο «Άμυνα & Διπλωματία», τεύχος Δεκ.

Νινα Βρ., (2002), *Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού και η πορεία του εκδημοκρατισμού στην Αλβανία περίοδος 1985-1999*, Διδακτορική Διατριβή

Παύλου Μ, (επιμ.), (2003), *Οι Έλληνες της Αλβανίας στην Ελλάδα*, στο Τσιτσελίκης Κ., Χριστόπουλος ., *Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας*, Αθήνα: Κριτική

Σκουλιδάς Ηλίας, (2011), *Οι Σχέσεις Ελλάδος – Αλβανίας*, στο *Βαλκάνια 1913-2011, Εκατό χρόνια θύελλες και χίμαιρες*, Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη

Σφέτας Σπυρίδων, (2011), *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, Β΄ τόμος, Εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ

Τσάκα Ν., (2019), «Τι έχει αλλάξει στις ελληνοαλβανικές σχέσεις στην δεκαετία 2009-2019», στο Foreign Affairs The Hellenic Edition., τεύχος 57 (Απριλίου-Μαΐου)

Ball T. & Dagger R., (2011), *Πολιτικές ιδεολογίες και το Δημοκρατικό Ιδεώδες*, Αθήνα, Εκδόσεις Τουρίκη,

Huntington P. Samuel, (1991) Εφημερίδα της Δημοκρατίας, Democracy's Third Wave.

Newton Kenneth & Deth Jan W. Van, (2018) «Συγκριτική Πολιτική», Εκδόσεις ΤΖΙΟΛΑ, 3η Έκδοση

Roskin M. G., Cord R. L., Medeiros J. A. & Jones W.S., (2008). «Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη», Εκδόσεις Επίκεντρο, 10η Έκδοση

Vickers Miranda, (1995), «Οι Αλβανοί», Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Α' έκδοση.

Vickers Miranda & Pettifer James, (1997), «Αλβανία: Από την αναρχία σε μία βαλκανική ταυτότητα», Εκδόσεις Καστανιώτη

Ξενόγλωσση

Abrahams F. C., (2015), *Modern Albania_From Dictatorship to Democracy in Europe*, New York University Press

Biberaj E., (1998), *Albania In Transition_The Rocky Road to Democracy*, Westview Press

Bogdani M. & Loughlin J., (2007), *Albania and the European Union*, London, I.B.Tauris & Co Ltd

Ghodsee K., (επιμ.), (2010) *Muslim Lives in Eastern Europe*, στο Dale F. Eickelman and Augustus Richard Norton, *Princeton Studies in Muslim Politics*, USA: Princeton University Press

Gunaratna R., (2002), *Inside Al Qaeda: Global Network of Terror*, New York: Columbia University Press

Ilda Jeha, Dr. Ylli Cabiri, (2017), *Evolution of the Albanian Constitution*, Academic Journal of Interdisciplinary Studies

Καλτσούνης, Θεόδωρος, (2010), *The Democartization of Albania*, 1η Έκδοση, Εκδόσεις PALGRAVE MACMILLAN

Kola Paulin, (2003), *The search for Greater Albania*, London, C. Hurst & Co Ltd

Lepkowski Tadeusz, (1990) *"Vent d est - Vers T Europe des états de droit*. Presses Universaires de France.

Shnytzer Adi, (1982), *Stalinist Economic Strategy in Practice, the case of Albania*, Oxford University Press.

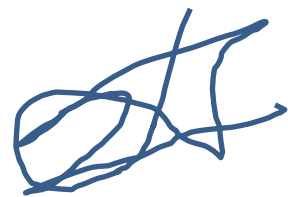
Stamova, Mariyana, (2017), *THE ALBANIAN FACTOR IN SERBIA/YUGOSLAVIA IN THE 19th and 20th CENTURIES*, Institute of Balkan Studies & Center of Thracology, Bulgarian Academy of Sciences

Triantaphyllou Dimitrios, (2000), *The Albanian Factor*, Athens, ELIAMEP

Waehling S., (1991), Εφημερίδα Η Φωνή της Ομόνοιας 3/12

Υπεύθυνη Δήλωση περί μη Λογοκλοπής

Βεβαιώνω υπεύθυνα ότι είμαι ο συγγραφέας αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Τέλος δηλώνω ότι αυτή η γραπτή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για τη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία και ότι θα αναλάβω πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχθεί ότι δεν μου ανήκει.

Δημήτριος Σταματίου
Α.Μ. 1219Μ019